

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувачка випускової кафедри
_____ Ніна РЖЕВСЬКА
«___» _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗДОБУВАЧКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «ПРИНЦИПИ ТА ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР»

Виконавець: здобувачка вищої освіти 4 курсу, 408Б групи, Когут Анна
Володимирівна

Керівник: д.і.н., проф., професор кафедри міжнародних відносин, інформації та
регіональних студій Троян Сергій Станіславович

Нормоконтролер

_____
(підпис)

Валентина ЄМЕЦЬ

КИЇВ 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕВОЛЮЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР В УМОВАХ ПОСТБІПОЛЯРНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ.....	6
1.1. Характер і головні тренди розвитку КНР з сер. 1980 рр.....	6
1.2.Геополітичне становище і геостратегія КНР на етапі переходу до постбіполярності.....	12
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ І ОСНОВНІ ВЕКТОРИ СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР.....	17
2.1. Концептуально-доктринальний вимір і принципи зовнішньої політики КНР...17	
2.2. Головні вектори зовнішньої політики КНР на сучасному етапі.....	22
РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНО-ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ КНР: ВІДНОСИНИ З УКРАЇНОЮ.....	29
3.1. Становлення, етапи еволюції та характер китайсько-українських відносин.....	30
3.2. Сучасні двосторонні відносини КНР і України.....	38
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ.....	60

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АСЕАН – Асоціація держав Південно-Східної Азії
АТР – Азіатсько-Тихоокеанський регіон
ВМС – Військово-морські сили
ЄС – Європейський Союз
КНР – Китайська Народна Республіка
КПК – Комуністична партія Китаю
МВФ – Міжнародний валютний фонд
МЗС – Міністерство закордонних справ
ОБСЄ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ООН – Організація Об'єднаних Націй
СОТ – Світова організація торгівлі
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
США – Сполучені Штати Америки
ТВК – Територіальні виборчі комісії
ФРС – Федеральна резервна система
ШОС – Шанхайська організація співробітництва

ВСТУП

Актуальність. Безпрецедентно висока й, що особливо важливо, стабільна динаміка останніх понад трьох десятиліть є основою для досягнень Китаю практично у всіх сферах життєдіяльності. Нові тенденції набирають обороти не тільки усередині китайського суспільства – у соціально-економічних, політичних, культурних областях його розвитку, Пекін підвищує свою зовнішню активність і починає грати сьогодні принципово нову роль на міжнародній арені. Політика Китаю має унікальні особливості, послідовно відстоює свої інтереси і при цьому вміло вибудовує відносини з сусідніми державами. Сьогодні ця країна впевнено претендує на світове лідерство і його роль, як глобального гравця на світовій арені, зростає.

На сучасному етапі світового розвитку Китай активно розвиває глобальне партнерство, розширює сферу спільних інтересів з іншими країнами, сприяє координації та співпраці з найбільшими країнами світу, налагоджує стабільні відносини. Актуальність теми пов'язана з особливістю розвитку українсько-китайських відносин, їх становлення та перспективи на сучасному етапі та подальші взаємини між Україною і КНР. Дослідженню низки питань зовнішньої політики КНР, її принципів та пріоритетів, українсько-китайських відносин присвячені праці вітчизняних та іноземних науковців: А. З. Гончарук, С. Герасимчук, Є. Дьякова, С.С. Троян, А.І. Бузаров, К. Флінт, Ч. Сяотун, В. Литвин, І. Погорелова, Ю. Пойта, Я. Коваль та ін.

Мета даної роботи полягає у вивченні змісту, специфіки, принципів і основних напрямків зовнішньої політики КНР на етапі постбіполярних міжнародних відносин, аналіз сучасного зовнішньополітичного курсу Китаю та розкрити сутність принципів та пріоритетів зовнішньої політики КНР, вказати сучасний стан та перспективи розвитку.

Визначена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

1. Характеру й основних тенденцій розвитку міжнародних відносин з середини 1980-х років.

2. Геополітичного становища і особливостей геостратегії КНР на етапі переходу до постбіполярності.

3. Концептуально-доктринальних засад і принципів зовнішньої політики КНР.

4. Базових напрямків зовнішньої політики КНР на сучасному етапі.

5. Характеру й особливостей актуальних китайсько-українських відносин.

Об'єкт дослідження – зовнішньополітична діяльність КНР в умовах постбіполярних міжнародних відносин.

Предмет дослідження – характер, особливості та головні вектори сучасної зовнішньої політики КНР.

Методи дослідження. Теоретико-наукову основу роботи становлять принципи системності, компаративізму, об'єктивності, науковості, поліфакторності, абстрагування та поєднання загальнонаукових (аналізу та синтезу, індукції та дедукції) і спеціальних (системного аналізу, структурно-функціонального, факторного аналізу, дисперсійного аналізу, порівняльно-історичного) методів наукового пошуку.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних інформаційних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ЕВОЛЮЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР В УМОВАХ ПОСТЫПОЛЯРНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

1.1. Характер і головні тренди розвитку КНР з 1980 р.р.

Китай є однією з найстаріших країн світу. Збереження своєї землі – результат багатовікових традицій. Китай, зовнішня політика якого має унікальні риси, постійно відстоює свої інтереси і при цьому вміло вибудовує відносини з сусідніми країнами. Сьогодні ця країна впевнено претендує на світове лідерство, що стало можливим почасти завдяки «новій» зовнішній політиці. Китай, Росія та Сполучені Штати є трьома найбільшими країнами на планеті і наразі є найважливішою геополітичною державою.

За останні 20 років зовнішня політика Китаю суттєво змінилася. За останні 15 років керівництво та внутрішня політика Китаю зазнали не менш суттєвих змін. Основні зміни в зовнішній політиці Китаю здаються довгостроковими і досі не зазнали політичної лібералізації 1989 року. Вони варіюються від оборонної політики до економіки, від політики щодо великих країн, які колись були смертельними ворогами, до політики щодо малих країн, які колись були надзвичайно близькими до Китаю.

Хоча зміни відбулися, вони часто бувають важкими і часто не швидкими. Розглянемо, які зміни відбулися, а також які ускладнення та проблеми ще потрібно вирішити, перш ніж плоди цих змін повністю усвідомлюються[26].

За останні десятиліття роль Китаю в міжнародній системі значно зросла і набула нових рис, що відбилося на його відносинах з основними державами, значно зріс його вплив у Південно-Східній Азії, Африці, Латинській Америці, пострадянських країнах, та його участь у G20, успішній політиці іноземних інвестицій, започаткували великі глобальні проекти, такі як Азіатський банк інфраструктурних інвестицій та ініціатива «Один пояс – один шлях».

Про це свідчить динаміка американо-китайських відносин, які зазнали важливих зрушень, пов'язаних як з внутрішніми процесами, так і з змінами в загальній міжнародній системі.

Аналітики виділяють три періоди зовнішньої політики Китаю починаючи з ініційованих Ден Сяопіном реформ. Перший період – 1980 рр., другий – 1990 рр., третій – сучасний, що почався на рубежі століть. Розглянемо докладніше специфічні особливості сучасного етапу зовнішньої політики Китаю.

У порівнянні з другим етапом, який був пов'язаний з подоланням загроз, обумовлених розпадом СРСР і соціалістичної системи, коли помітно переважала «захисна складова», тепер більше уваги виразно приділяється підготовці свого роду дипломатичного наступу.

Можна позначити як мінімум три основні риси зовнішньої політики сучасного Китаю, які визначають своєрідність.

1. На XVII з'їзді КПК було введено поняття «велика відповідальна держава». Китай йде від позиціонування себе як регіональної держави. При цьому в китайській інтерпретації термін «відповідальна держава» – явно у згоді з відомою сентенцією Г. Кіссінджера, який мав на увазі велику державу, здатну обмежувати свої амбіції. Звичайно, малася на увазі і непряма критика США як великої держави, явно до такого самообмеження нездатною. Але навіть у стриманому трактуванні нова концепція орієнтована на істотне підвищення міжнародної ролі Китаю. Схоже, китайське керівництво почало замислюватися про те, щоб відповідати не лише за власний розвиток Китаю, а й за розвиток усього світу.

2. Китай починає використовувати новий інструмент зовнішньої політики – фінансову дипломатію. Це було особливо помітно на саміті «Групи двадцяти» в Лондоні в квітні 2009 р. У виступі на саміті Ху Цзінь-тао висловив готовність збільшити фінансовий внесок КНР в МВФ при пропорційному збільшенні повноважень Китаю в цій організації. Було також висунуто пропозицію про створення міжнародного органу «раннього оповіщення», в обов'язки якого увійшов би моніторинг діяльності найбільших фінансових центрів і ТВК. У ході виступів китайських представників говорилося про необхідність розширити права країн, що

розвиваються при прийнятті рішень в МВФ і Світовому банку, зокрема в питаннях розподілу міжнародної фінансової допомоги. Цікаво, що світова фінансова криза дала привід Китаю наполегливіше говорити про важливість створення нової міжнародної фінансової архітектури[28].

3. Важливою детермінантою зовнішньої політики Китаю є диверсифікація поставок джерел ресурсів. Про значимість цього чинника зовнішньої політики говорять наступні дані: з 2006 по 2020 р. потреба Китаю в імпорті залізної руди може зрости на 380%, міді – на 600%, вугілля –7 400%. Китай є четвертим за величиною імпортером нафти у світі, поступаючись лише США, Євросоюзу і Японії. У керівництві КНР усвідомлюють ризики залежності від зовнішнього світу в імпорті сировини і палива.

Потреба в диверсифікації джерел ресурсів позначилася на географії інтересів китайської дипломатії. КНР концентрує увагу на багатих ресурсами державах Африки, Близького Сходу та Латинської Америки. З 2007 по 2009 р.р. китайські лідери побували з візитами практично у всіх державах Африки і прийняли у себе цілий ряд глав африканських країн.

Показово, що, прагнучи насамперед до стабільного постачання сировиною, китайська дипломатія в країнах, що розвиваються попутно домагається від них згортання зв'язків з Тайванем, скорочуючи для останнього можливості дипломатичного маневру. У західних роботах висловлюються також припущення про те, що КНР шукає шляхи придбання за кордоном військово-політичних плацдармів. Китай поступово тіснить інтереси інших споживаючих сировину держав.

У листопаді 2012 року відбувся XVIII з'їзд КПК, на якому були прийняті найважливіші рішення, насамперед з внутрішньої політики Китаю. До сторіччя створення КПК, тобто до 2021, намічено було завершити будівництво суспільства малої заможності. До сторіччя утворення КНР (2049) Китай повинен перетворитися на багату, сильну, демократичну, цивілізовану і гармонійно-модернізовану соціалістичну державу.

У роз'ясненнях китайських експертів йдеться, що реальні доходи населення повинні подвоїтися, а економічну вагу Китаю в світі зрівнятися з американським.

Навряд чи є підстави говорити про революційний поворот в китайській зовнішній політиці. Особливістю політичного процесу в Китаї залишається принципова відмова від різких кроків[6].

На початку 21 століття планету охоплює епоха геополітики, тобто відбувається активний перерозподіл сфер впливу між країнами. При чому про свої інтереси заявляють не тільки наддержави, але і невеликі держави, які не бажають ставати сировинними придатками до розвинених країн.

Це призводить до виникнення конфліктів, в тому числі і збройних. Кожна держава шукає найбільш вигідний для себе шлях розвитку та лінію поведінки. У зв'язку з цим не могла не змінитися і зовнішня політика Китайської Народної Республіки.

До того ж на сучасному етапі Піднебесна набрала значну економічну і військову міць, яка дозволяє їй претендувати на більшу вагу в геополітиці. У першу чергу Китай почав опиратися підтримання однополярної моделі світу, він виступає за багатополарність, і тому йому, хоч-не-хоч, доводиться стикатися з конфліктом інтересів з США. Проте КНР вміло вибудовує власну лінію поведінки, яка, як завжди, орієнтована на відстоювання своїх економічних і внутрішніх інтересів. Китай безпосередньо не заявляє про претензії на панування, але поступово проводить свою «тиху» експансію світу[17].

Від заснування Нового Китаю до теперішнього часу основні принципи зовнішньої політики Китаю зберігали високий ступінь спадкоємності, і Китай непохитно проводив незалежну зовнішню політику миру.

Після третього пленуму одинадцятого ЦК центральне керівництво творчо успадкувало та розвивало дипломатичне мислення Мао Цзедуна та Чжоу Еньлая відповідно до нового розвитку міжнародної ситуації та в поєднанні з новими дипломатичними практиками, а також внесло відповідні корективи до певні напрями зовнішньої політики, тим самим сформувалася зовнішньополітична система з китайською специфікою[13].

Китай прагне поглиблювати добросусідські та дружні відносини з сусідніми країнами, брати активну участь у різноманітних механізмах співпраці з сусідніми

країнами, сприяти поглибленому розвитку регіонального співробітництва та спільно створювати регіональне середовище миру, стабільності, рівності, взаємності, довіри та безпрограшній співпраці.

Зміцнювати солідарність і співпрацю з величезною кількістю країн, що розвиваються, поглиблювати традиційну дружбу, розширювати взаємовигідне співробітництво, сприяти реалізації Цілей розвитку тисячоліття ООН, захищати законні права та інтереси країн, що розвиваються, і спільні інтереси.

Посилення стратегічного діалогу з найбільшими країнами, посилення стратегічної взаємної довіри, розширення сфер співпраці, сприяння довгостроковому, стабільному та здоровому розвитку взаємовідносин. Активно брати участь у багатосторонніх справах та глобальному управлінні, а також сприяти розвитку міжнародного порядку у більш справедливому та розумному напрямку.

Сьогодні КНР можна вважати великою державою, яка вже не вписується в розряд м'якого балансування. Тим не менш, Китай рідко використовував свою військову міць, щоб безпосередньо кинути виклик військовій могутності іншої держави (наприклад, у прикордонній війні з Індією в 1962 році). Навпаки, Китай, безумовно, покладається на м'яке балансування, щоб збалансувати силу могутнішої країни – і сьогодні єдиною такою країною є США. Навіть якщо Китай ще не кинув виклик США у військовому плані, він стає державою з найбільшим потенціалом у найближчі десятиліття змінити структуру влади, визначену першістю США [12].

Постбіполярна перша адміністрація США на чолі з президентом Джорджем Бушем не сумнівається в перспективах Китаю як великої держави і продовжувала реалізацію стратегії його «широкого залучення», розпочату попередньою адміністрацією Р. Рейгана.

Після того, як китайський уряд придушив протести в Пекіні в червні 1989 року, двосторонні відносини різко погіршилися, і Буш наполегливо працював, щоб запобігти їх розпаду.

З цією метою він зосередився на багатосторонньому співробітництві з Китаєм у міжнародних справах, що становлять спільний інтерес. Сполучені Штати і Китай

співпрацювали з Радою Безпеки ООН у справі міжнародної протидії анексії Іраку Кувейту та врегулювання Камбоджі[63].

1.2. Геополітичне становище і геостратегія КНР на етапі переходу до постбіполярності

Протягом тисячоліть Китай переживав періодичні періоди політичного об'єднання та розпаду, у деяких випадках стаючи частиною або повністю іноземною державою. На територію Китаю часто вторгаються іноземці, але рано чи пізно більшість загарбників будуть китайські та асимільовані в китайську націю, а територія їхньої країни зазвичай міститься на території Китаю. Держава і суспільство сучасного Китаю є результатом багатовікового культурного та політичного взаємопроникнення, взаємодії та асиміляції багатьох навколишніх азіатських країн.

Китайська Народна Республіка, проголошена 1 жовтня 1949 року, пройшла довгий шлях, щоб пережити і подолати кризи, важкі випробування і, зрештою, важливі соціально-економічні реформи, які принесли безсумнівні успіхи державі і суспільству[65].

У постбіполярному світі велика кількість країн адаптується до нової геополітичної ситуації. З моменту заснування країни в другій половині минулого століття країна розвивалася на основі земної політики. Її геостратегія континентальна. Спочатку Китай перебував під впливом Радянського Союзу, тобто в обіймах євразійської геополітики, а пізніше заявив про незалежність в авторитарній ідеології. У цей період геостратегічна діяльність Китаю була обмежена його безпосереднім геополітичним середовищем. Вона базується на інтересах захисту власного простору, хоча були спроби змінити сухопутні кордони (прикордонні конфлікти з Індією, В'єтнамом та Радянським Союзом) та обережна морська політика (зачіпає лише територіальні претензії). Китай не претендує на віддалені райони і не вважає їх корисливими[17].

Після зміни геополітичного розвитку Китаю, що ознаменувалася політикою відкритості Китаю назовні і супроводжувалася програмою реформ, географія

інтересів Китаю почала поступово розширюватися. Позиції Китаю в геоекономічному просторі Азіатсько-Тихоокеанського регіону (АТР) значно зросли, отримавши статус регіонального лідера.

Протягом більшої частини двадцятого століття, незважаючи на деякі позитивні зрушення, Китай не сприймався на міжнародному рівні як «зростаючий». Відбулося надмірне іноземне втручання, ідеологічна боротьба між комуністами та націоналістами, нищівна війна 1937–1945 років з Японією, за якою послідувала громадянська війна. Успішна комуністична революція Мао 1949 року привела до Великого стрибка 1958–1962 років, який значно скоротив сільськогосподарське виробництво в Китаї та призвів до масового голоду, тоді як Культурна революція 1966–1976 років кинула країну в десятиліття ієрархічної боротьби та соціального хаосу. До 1976 року, хоча Китай почав оговтатися від найгірших руйнувань Культурної революції, він був економічно відсталою країною порівняно із Західною Європою та Японією [13].

Коли стаття Крістофа була опублікована в 1993 році, Китай перебував у період сильного економічного зростання, його економіка зростала в середньому на 10 відсотків щорічно. Швидке зростання Китаю в період після «холодної війни» було підтверджено на початку нового століття ще однією хвилиною високошвидкісного зростання, яке в середньому становило понад 10 відсотків на рік протягом десятиліття. Таке зростання стало основою для ще однієї статті з іноземних справ у 2005 році з відповідною назвою «Мирне зростання Китаю до статусу великої держави».

Сьогодні Китай – це острів, хоча й не оточений водою (територія Китаю омивається морем лише зі сходу), але межує з такими важкодоступними районами, які з усіх боків непрохідні. Є деякі області, які можна подолати, але щоб зрозуміти Китай, потрібно почати добре уявляти про гори, джунглі та пустелі, які його оточують. Ця зовнішня оболонка містить і захищає Китай. У цій оболонці сучасний Китай поділено на дві частини: ханьську, ханьшуйську або центральний Китай і буферні зони навколо нього. Китай Має стародавні кордони – Велика Китайська стіна на півночі, Тибетське плато на заході і джунглі в Індокитаї та півдні. Тут проживає

понад мільярд людей у Китаї. Виходячи з вищесказаного, ми можемо виділити три основні сфери китайської геополітики:

- Підтримка внутрішньої єдності в регіонах Хань Хань.
- Підтримка управління буферною зоною.
- Захист узбережжя від іноземної окупації[56].

З політичної та військової точки зору Китай досяг своїх стратегічних цілей. Завдяки буферним регіонам Китай не стикається з загрозою в Євразії. Підтримка Заходу відокремлення Тибету від Китаю як способу підризу національної безпеки Китаю є менш запальною. Китай не має наміру залишати Тибет, і тибетці не можуть очікувати відновлення держави, і немає зовнішньої сили, яка може вторгнутися в регіон. Так само уйгури-мусульмани не становлять прямої загрози. Росія не має зацікавленості чи можливостей для вторгнення, а Корейський півострів не становить прямої загрози для китайців.

Найбільша військова загроза Китаю походить від ВМС США. Економіка Китаю, орієнтована на експорт, стала надзвичайно залежною від морської торгівлі та постачання енергії, і ВМС США мають можливість блокувати китайські порти. Тому першочерговий пріоритет Китаю – зробити таку блокаду неможливою.

Китаю потрібно кілька поколінь, щоб створити потужний флот, який зможе конкурувати з ВМС США. Десятиліття будуть присвячені будівництву авіаносців, навчанню льотних екіпажів, які згодом стануть адміралами. Тому головне завдання китайського керівництва – підняти ціну на блокаду настільки, щоб у американців не було жодних спроб. Стратегічним кроком для Китаю є створення протиамериканських ракетних ракет, сучасної морської розвідувальної та протисупутникової космічної системи, яка дозволить утримувати ВМС США в центральній частині Тихого океану.

На сучасному етапі розвитку геостратегія Китаю продовжує займати лідируючі позиції у відносинах з традиційними геополітичними акторами (Росія, США, ЄС). Відносини Китаю з Росією характеризують телурічний напрямок китайської геополітики. Пекін розглядає Росію як джерело нафти та інших необхідних ресурсів, технологій та зброї, а також союзника в конфлікті західного світу із Заходом через

його вплив на євразійський континент (наприклад, сирійська криза). У той же час напруженість між Китаєм і Росією виникає через міждержавні транскордонні проблеми, пов'язані з демографічним та економічним тиском з боку Китаю[56].

На початку сучасного століття активізувалася трансформація Китаю з регіональної у глобальну наддержаву, що супроводжувалася розширенням геополітичних сфер впливу у світі та характеризувалася формуванням нових векторів геостратегії (Африка, Близький Схід, Латинська Америка, полюс Землі).

Цей процес пов'язаний із динамічним економічним розвитком країни, зростанням геополітичних амбіцій та військового потенціалу. У Китаї вважають, що ефективний контроль (переважно економічний) протягом тривалого періоду часу над певною стратегічною територією за межі географічних кордонів може призвести до переміщення цих кордонів. Для досягнення цієї мети Китай використовує стратегію побудови «гармонійного світу» на основі «м'якої сили» (торгівля, інвестиції, допомога) та «доброго сусідства», що сприяє доступу до ключових ресурсів, технологій та ринків [31].

Аналіз головних тенденцій сучасної геополітичної ситуації показує, що формується нова багатополярна модель світового порядку, в рамках якої разом із США досить міцно утверджується новий центр сили, яким нині є Китай. Водночас експерти та ретельні дослідники протягом останнього десятиліття стежили за напрямком змін сучасних світових системних трансформацій у бік формування багатополлярної системи міжнародних відносин. Однак це лише на ранніх етапах свого становлення. Також, цей процес характеризується системоутворюючим (організаційним) принципом – інтеграція, а суттєвими ознаками – глобалізація, регіоналізація, модернізація та зміна парадигми тощо. Світова постіндустріальна економіка надвисоких технологій є економічною та екологічною передумовою формування сучасної системи міжнародних відносин.

Водночас відбуваються бурхливі зміни вартості. Якщо глобальною передумовою на початковому етапі внутрішньополітичної трансформації після завершення біполярного протистояння було глобальне поширення та утвердження

ліберальної демократії та ринкової економіки в більшості окремих суспільств, то на початку XXI ст. широкий ціннісний плюралізм стає основною передумовою [54].

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ І ОСНОВНІ ВЕКТОРИ СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР

2.1. Концептуально-доктринальний вимір і принципи зовнішньої політики КНР

У 1982 р. уряд проголосив «Новий Китай», заснований на принципах мирного співіснування з усіма країнами. Керівництво держави вміло налагоджує міжнародні відносини в рамках своєї віри і водночас відстоює свої економічні та політичні інтереси. Наприкінці двадцятого століття зростали політичні амбіції Сполучених Штатів, які, здавалося, були єдиною наддержавою, яка могла диктувати свій власний світовий порядок.

Це не влаштовує Китай, і в дусі національного характеру та дипломатичних традицій керівництво країни не робить заяв і не змінює курс дій. Успішна економічна та внутрішня політика Китаю зробила країну однією з найуспішніших на рубежі ХХ і ХХІ століть. При цьому держава серйозно уникає приєднання до будь-якої зі сторін численних геополітичних конфліктів у світі та намагається захистити власні інтереси. Але посилення тиску США іноді змушує керівництво країни робити різні кроки. У Китаї існує поділ таких понять, як державні кордони та стратегічні кордони.

Перші визнаються непорушними і ненарушаемими, а другі, по суті, не мають меж. Це сфера інтересів країни, і поширюється практично на усі куточки земної кулі. Ця концепція стратегічних кордонів і є базою для сучасної китайської зовнішньої політики[64].

Важливою особливістю китайської зовнішньої політики на сучасному етапі є здійснення багатосторонньої дипломатії та стимулювання розвитку механізмів регіональної співпраці, що відображено в рамках діяльності Китайської народної республіки в Шанхайській організації співробітництва (ШОС).

Основоположні зовнішньополітичні позиції Китаю закріплені в «Білій книзі», регулярно видається з 1998 року. В дев'ятій за рахунком, «Білій книзі», опублікованій в травні 2015 року, основна увага була приділена військової стратегії КНР, а також

нинішнього стану країни на міжнародній арені. Так, в ній зазначається, що в умовах постійних змін міжнародної геополітичної ситуації з'являються нові виклики безпеки Китаю. Проте в документі підкреслюється, що КНР проводить політику виключно оборонного характеру:

- єдність стратегічної оборони і готовність до тактичного нападу;
- прихильність принципам оборони, самооборони і удару по противнику;
- дотримання позиції «ми не будемо нападати, поки на нас не нападуть, але ми неодмінно дамо відсіч у разі нападу» .

В дев'ятій «Білій книзі» з'явилися нові аспекти зовнішньополітичних пріоритетів КНР щодо майбутнього світопорядку:

- курс на підвищення міжнародного становища і перехоплення лідерства у військовій сфері, розширення впливу Китаю;
- перехід до забезпечення безпеки не тільки прибережних територій, а й у відкритому морі;
- прагнення розвивати військову співпрацю з іншими країнами, в першу чергу з Росією: збройні сили КНР сприятимуть взаємообміну і співпраці з російською армією в рамках всеосяжного стратегічного партнерства і координації між Китаєм і РФ[68].

У китайських експертних колах тема ролі КНР на світовій арені обговорюється досить активно, що, зокрема, знайшло відображення в роботах дослідника Чжан Байцзі, який виділив чотири основні принципи зовнішньої політики Китаю на найближчу перспективу:

1. Захист національного суверенітету і забезпечення економічної безпеки.
2. Боротьба з гегемонією, політикою влади та тероризмом, просування більш справедливого та раціональнішого нового міжнародного, політичного та економічного порядку.
3. Адаптація до різних змін в міжнародних відносинах після закінчення холодної війни, особливо до всебічної перебудови відносин великих держав і небувалого поживлення діяльності різних регіональних і міжрегіональних організацій співробітництва.

4. Адаптація до впливу на Китай тенденції економічної глобалізації та швидкого розвитку високих технологій . Регіональні пріоритети зовнішньої політики Китаю – це розвиток відносин:

- з провідними країнами світу: США, Росією, Францією, Німеччиною, Великобританією, так як ці держави є головними гравцями на світовій арені;
- з сусідами: Японією, Кореєю, країнами Південно-Східної Азії;
- країнами, що розвиваються Африки та Латинської Америки.

Важливим напрямком зовнішньої політики «мирного відродження Китайської Народної Республіки» є китайсько-російські відносини. Китай спирається на двостороннє і багатостороннє стратегічне партнерство в рамках різних міжнародних структур, включаючи ШОС [79].

Підписаний 16 липня 2001 року Договір про добросусідство, дружбу і співробітництво між Китаєм і Росією заклав основу для розвитку угод про взаємну довіру і скорочення озброєнь в прикордонних районах, про демаркацію східного і західного ділянок китайсько-російського кордону, а також для активного співробітництва в рамках ШОС.

Основа офіційної зовнішньополітичної стратегії Китайської народної Республіки будується на концептуально-доктринальному вимірі.

На початку 1980 років китайський лідер Ден Сяопін запропонував далекосяжні економічні, соціальні та політичні реформи. Основою його теорії миру і розвитку була переорієнтація теоретичних доктрин марксизму на об'єктивну «дійсність», тобто, на справжній стан речей.

Ден Сяопін пропагував концепцію відкриття Китаю світові, його активної інтеграції в глобалізований світ і глобальну економіку. Ця теорія отримала назву «китайська специфіка соціалізму». Вона передбачала збереження соціалістичного ладу в країні при поступову переорієнтацію на капіталістичну економіку[52].

Нова зовнішньополітична концепція передбачала як економічну, так і політичну, культурну, соціальну відкритість країни світу.

Основні елементи зовнішньополітичної ідеології Китаю полягають у наступному.

1. Китай завжди кривдили: Британія, Росія, Франція, Японія, потім СРСР і США, які відбирали територію, грабували, не зважали його інтересами.

2. Китай завжди, навіть за часів імперії, був мирною державою, нікого не захоплював, усі раси об'єднувалися самі по собі, а Пекін допомагав їм і сприяв розвитку.

3. Китай сьогодні є ворогом Сполучених Штатів, а решта світу – американські маріонетки, що оточують Китай з усіх боків, намагаючись позбавити його права захищати свої законні інтереси.

4. Китай процвітає, його головна проблема – нестача сировини. Світ майбутнього – це жорстока конкуренція за ресурси, і китайські військові повинні бути готові захищати інтереси своєї країни в будь-якій точці світу.

5. Китай має давню культуру та ефективну економіку, яка довела, що перевершує культуру та економіку інших країн. Тому Китай повинен показати світові шлях вперед, виділити ресурси для загального блага та врятувати світ від узурпаторських намірів інших країн, особливо Сполучених Штатів. Для цього вона повинна стати найбільшою силою.

6. Китай бачить себе виразником інтересів країн, що розвиваються, які знаходяться, на його думку, під тиском країн Заходу[55].

В узагальненому вигляді зовнішньополітичну ідеологію Китаю сформулював Ден Сяопін: «Спостерігайте холодно, зміцнюйте свої позиції, впевнено реагуйте на зміни, приховуйте свої можливості та вигравайте час, навчіться не привертати уваги, ніколи не ставайте лідером»[59]. Позиція лідера загалом зосереджена на «тихій дипломатії» Китаю або, кажучи сучасною мовою, «м'якій силі».

Китай стверджує, що його головне завдання – підтримувати мир у всьому світі та сприяти загальному розвитку. Країна завжди підтримувала мирне співіснування зі своїми сусідами, і це основний принцип Китаю в побудові міжнародних відносин.

У країні прийнято хартію, в якій викладені основні принципи зовнішньої політики Китаю.

Усього їх п'ять:

– принцип взаємної поваги суверенітету та державних кордонів;

- принцип ненападу;
- принцип невтручання в справи інших держав недопущення втручання внутрішню політику власної країни;
- принцип рівноправності у відносинах;
- принцип світу з усіма державами планети[58].

Пізніше ці базові постулати були розшифровані і скориговані з урахуванням зміни світових умов, хоча суть їх залишилась незмінною. Сучасна зовнішньополітична стратегія припускає, Китай буде робити все можливе, щоб сприяти багатополярному світу та стабільності міжнародного співтовариства.

Держава проголошує принцип демократії та поважає відмінності між культурами та право народів на самовизначення. Китай також виступає проти всіх форм тероризму та сприяє справедливому економічному та політичному світовому порядку. Китай прагне налагодити дружні та взаємовигідні відносини зі своїми сусідами в регіоні, а також з усіма країнами.

Незважаючи на зміни в міжнародному середовищі та політиці Китаю, п'ять принципів продовжують служити корисній меті. Вони пропонують альтернативу американській концепції світового порядку, в якій міжнародні режими та інститути, часто відображаючи інтереси та цінності США, обмежують права суверенних держав розробляти й продавати зброю масового знищення, придушувати опозицію та порушувати права людини, меркантилістська економічна політика, яка заважає вільній торгівлі та завдає шкоди навколишньому середовищу.

Альтернативний дизайн Китаю для світу підкреслює рівний, непорушний суверенітет усіх великих і малих держав, західних і незахідних, багатих і бідних, демократичних і авторитарних, кожна з яких має керувати своєю власною системою, як вважає за потрібне, незалежно від того, чи відповідають її методи західним стандартам чи ні. Інший китайський термін для такої системи – «багатополярність». Хоча Китай став розвиненою та багатою країною – хоча й має лише середній дохід у розрахунку на капітал – він все ще вважає себе країною третього світу, яка стоїть на боці світу, що розвивається, і не приєднується до жодної

великої держави. Речники Китаю кажуть, що їхня країна прагне миру, щоб зосередитися на розвитку[41].

2.2. Головні вектори зовнішньої політики КНР на сучасному етапі

Продовжуючи першу потребу китайської геополітики в грудні 1978 року, китайські лідери на чолі з Ден Сяопіном оголосили про шлях до соціалістичної ринкової економіки, що поєднує дві системи: планову, розподільчу та ринкову з масовими іноземними інвестиціями, більшу економічну незалежність від компаній, запровадження сімейних контрактів у сільській місцевості та менша участь державного сектору в економіці, економічні зони, подолання бідності, розвиток науки і техніки.

Саме Ден Сяопін зміг вивести Китай з хаосу, відсталості й ізоляції на шлях інтенсивного соціального та економічного розвитку. Наприкінці 1980 – на початку 1990 років Китай зміг повністю усунути проблему продовольчої безпеки, розвинути високі темпи зростання ВВП і промислового виробництва, підвищити рівень життя. Реформи продовжили його наступники Цзян Цземінь (з 1993 р.) і Ху Цзіньтао (з 2002 р.)[68].

Китайська Народна Республіка – одна з небагатьох країн світу, яка пережила успішну модернізацію економіки, її інтеграцію у світову економічну систему, зберігаючи монополію Комуністичної партії на владу. Економічні результати реформ у Китаї дуже високі за світовими мірками. Річний приріст ВВП за останні 20 років становив близько 9-10%. Китай посідає друге місце в світі після США за паритетом купівельної спроможності. Профіцит торгівлі США на користь Китаю становив 220 мільярдів доларів у 2006 році.

На фоні вражаючих економічних показників внутрішньополітична ситуація в країні залишається складною, з усіма проблемами нерівності в розвитку, зайнятості, демографії, екології тощо. Велика кількість бідних є постійним джерелом загроз соціальній стабільності. Збереження існуючого суспільного ладу в країні і водночас

перетворення економіки на сучасну світову економіку є головним завданням правлячих кіл Китаю.

У той час як китайський уряд раніше зосереджував увагу на примусовому промисловому розвитку, команда на чолі з генеральним секретарем КПК Ху Цзіньтао і прем'єр-міністром Вень Цзябао (з 2003 року) виступала за внутрішню політику для «соціалізації» економіки. Пріоритетними є енергозбереження, покращення системи освіти та охорони здоров'я, соціальні реформи, скорочення бідності та захист навколишнього середовища[25].

Пошук ресурсів багато в чому залежить від зовнішньої політики Китаю. Країна вже стала найбільшим у світі споживачем чотирьох із п'яти основних видів сировини – зерна, м'яса, вугілля та сталі, а також другого за споживанням нафти після США. Багато основних продуктів Китаю доводиться імпортувати. Доступ до іноземних ресурсів необхідний для подальшого економічного розвитку і, як наслідок, збереження соціальної стабільності Китаю та існуючих політичних систем. Таким чином, зовнішня політика Китаю була адаптована до його внутрішньої стратегії розвитку.

Набуття Китаєм найвищого статусу економіки, що розвивається, а також ряд інших показників прогресу країни отримали неоднозначну реакцію у світі. Виникла концепція «китайської загрози» – комплекс проблем, пов'язаних із стрімким розвитком Китаю: від розширення його політичного впливу та збільшення військової могутності до зростання потреб в енергії[1].

Для Сполучених Штатів і Японії зростаючий апетит Китаю є серйозною проблемою. Вашингтон, наприклад, вважає, що Пекін зазіхає на американські сфери впливу і намагається похитнути військове панування США у Східній Азії. Японія не менш підозріло ставиться до Китаю і відчуває, що Китай конкурує з країною за доступом до енергоресурсів, створюючи сприятливе політичне та економічне середовище в Південно-Східній Азії та Центральній Азії.

Аналіз зовнішньої політики Китаю повинен враховувати інтереси, які переслідує Пекін на різних політичних та економічних рівнях:

- внутрішній: забезпечити позицію та контроль правлячої Комуністичної

партії Китаю в перехідний період поступової лібералізації та демократизації країни;

- регіональний: консолідувати своє економічне та політичне лідерство; запобігти можливість незалежності Тайваню; запобігти різким змінам співвідношення сил у регіоні шляхом посилення військового потенціалу Японії та перетворення її на ядерну державу та її стратегічного суперника;
- глобальний: забезпечує сприятливі умови для продовження зростання китайської економіки.

Дотримання китайської лідерської логіки економічного зростання, соціальної стабільності, збереження влади було провідною ідеєю під час формування зовнішньополітичної стратегії Китаю[29].

Наприклад, у питанні курсу юаня по відношенню до долара, який США сьогодні вважають неконкурентною перевагою для китайського експорту, Китай неодноразово заявляв, що здійснюватиме грошові реформи виключно в інтересах китайського експорту. Китайська економіка – американський стратегічний діалог з економічних питань.

Пекін поки не впевнений у своїх ресурсах і не має їх достатньо, щоб стати повноцінним лідером у світовій економіці та політиці. Визнаючи, що подальше економічне зростання вимагає мирної інтеграції у світову економічну систему, Китай у своїх відносинах з провідними західними країнами, особливо зі США, веде співпрацю або принаймні суперництво, що не виходить за межі торгових суперечок, що є основним завданням сучасної зовнішньої політики.

Дипломатична тактика, спрямована на забезпечення стратегічних інтересів Китаю, була розроблена наприкінці 1990 років. У його основі три основні ідеї: багатополлярний світ, мирний розвиток і перетворення Китаю на відповідальну наддержаву.

Ідея багатополярного світу відображена в китайських щорічниках Білої книги, де говориться, що світ рухається в напрямку багатополярності, але виступає проти того, щоб ряд розвинених країн намагався збільшити розрив між собою та країнами, що розвиваються. Це прояви гегемонії, що означає політику США на міжнародній арені. Керівництво Китаю відкидає американську стратегію поширення демократії по

всьому світу, що суперечить принципу китайського керівництва щодо невтручання у внутрішні справи суверенної держави.

Деякі західні експерти кажуть, що багатополарність є метою Китаю вигнати США з Азіатсько-Тихоокеанського регіону і замість цього зайняти місце регіонального лідера. При цьому тактика Китаю є традиційною для країн, які, спираючись на свої економічні досягнення та швидке зростання економічної могутності, намагаються відігравати більш помітну роль на міжнародній арені. У цьому плані значущим є зближення Китаю з іншими країнами, які промовляють подібні гасла, такими як Росія та Індія.

Також, невизнання очолюваної США однополарної міжнародної системи допомагає Китаю зберігати лідируючі позиції в країнах третього світу та налагоджувати хороші контакти з країнами, які перебувають під постійним американським тиском – Іраном, Венесуелою, Болівією, Білоруссю тощо.

Концепцію мирного розвитку активно пропагував китайський уряд у 2003-2004 роках. Поява концепції була пов'язана з необхідністю запевнити інші країни, і зокрема менших сусідів Китаю, що економічне та військове зростання останніх не становить для них загрози. Стверджувалось, що Китай не прагне гегемонії для себе, поважає суверенітет інших країн, а збільшення його міжнародної та економічної ваги буде вигідним країнам, оскільки відкриває Китай для імпорту та значного збільшення міжнародної торгівлі. Для підтвердження цього на практиці був розроблений комплекс заходів – надання підтримки менш розвинутим країнам, створення зон вільної торгівлі з країнами АСЕАН, відкриття китайського ринку для імпорту, проекти розвитку басейну річки Меконг тощо.

Економічний успіх Китаю дуже допоміг у цьому відношенні. Йому вдалося усунути Сполучені Штати з позиції найбільшого торгового партнера Південної Кореї, Японію та ряд інших країн регіону. З країнами АСЕАН був підписаний Договір про дружбу і співробітництво, що послабило напруженість між ними і Пекіном.

У той же час є регіон, де Китай насторожено ставиться до експансіоністської політики – Середня Азія і особливо Казахстан. Традиційно це маршрут Шовкового шляху. Багатий на нафту Казахстан може постачати китайські компанії енергією, тому

китайці активно розвивають комерційні відносини з Казахстаном, будівництво доріг. Ці шляхи відкривають торговий шлях, який дозволяє енергію надходити до Китаю, а промислові товари – до Євразії [34].

Китай член авторитетних західних та регіональних міжнародних організацій, зокрема СОТ, АТЕС, Регіонального форуму АСЕАН, АСЕМ та ШОС. Східноазіатські інтеграційні проекти, такі як АСЕАН + 3 (Японія, Китай, Південна Корея) або АСЕАН + Китай, розглядаються в Пекіні для переслідування кількох національних інтересів – подальшого економічного розвитку та «зв'язку» з південно-східними сусідами через дружні взаємовигідні відносини. Чим більша економічна взаємозалежність між Китаєм та країнами Південно-Східної Азії (SIA), тим менша ймовірність того, що малі країни стануть на бік Сполучених Штатів у конфлікті[62].

Китай надає велике значення тому, щоб довести, що він здатний взяти на себе роль «відповідального лідера», тобто гарантувати стабільність і безпеку не лише у Східній Азії, а й у всьому світі. Однак ця концепція не зовсім відповідає тій ролі, яку пропонують відігравати Китай і США. У 2005 році Сполучені Штати були запрошені Китаєм стати «відповідальним акціонером» у міжнародній системі та взяти на себе зобов'язання: Китай визнається впливовою країною і, як очікується, буде проводити спільну політику безпеки із Заходом.

Ху Цзіньтао сказав, що Пекін прийняв новий статус, але зробив усі застереження проти залучення колективної охорони. Для ілюстрації: Китай має щорічну позицію в Сполучених Штатах і санкції проти іранської «Карнавальної програми». Між Китаєм і Сполученими Штатами існують розбіжності з інших важливих питань. Розглянуто пасивний підхід Пекіна до підтримки азіатсько-тихоокеанських інститутів колективної безпеки. Але повстання Вашингтона, багатосторонні військово-політичні альянси можуть стати наріжним каменем регіональної безпеки, а Пекін блокується дестабілізуючим фактором і залишком холодної війни[69].

Роль Китаю як відповідальної держави є найбільш помітною в шестисторонніх переговорах щодо ядерної програми Північної Кореї. Насправді зусилля Пхеньяну засновані на здатності консолідувати витрати на консолідацію в один з

найважливіших періодів, оскільки в Австрії можна використовувати всі процеси безпеки Пекіна. У цьому форматі це не стосується Північної Кореї та Ірану, що дає зрозуміти, що він все ще відкритий для санкцій або що це питання переконання Китаю в негативній позиції, тому Сполучені Штати повернулися.

Китай – унікальна країна за своєю культурою, внеском у світову цивілізацію та економічними досягненнями. Він також показує дуже збалансовану та базову стратегію вирішення складних глобальних проблем. Це також стосується китайської концепції «Один пояс – Один шлях», яка поєднує локальні, регіональні та глобальні рішення, об'єднує єдиний підхід до управління наземними та морськими просторами та об'єднує проекти в Європі, Азії та Африці.

Офіційна стратегія Пекіна полягає в будівництві інфраструктурних мереж (доріг, портів, логістичних центрів, комунікацій тощо), щоб об'єднати, насамперед, країни, що розвиваються, та всі інші залучені країни. Китай оголосив цю ідею і фактично запропонував нову концепцію співіснування у світі. «Один пояс – один шлях» – це глобальна операція, яка не має обмежень ні в просторі, ні в часі. Його головна мета – побудувати нову глобальну транспортну інфраструктуру як основу для економічної експансії китайського капіталу. Фінансова підтримка цієї концепції почалася в 2015 році, і з тих пір Азіатський банк інфраструктурних інвестицій активно працює, а Фонд Шовкового шляху розпочав кредитування. Китай також намагається використовувати кредити БРІКС для спільного фінансування проектів Шовкового шляху[47].

Ця концепція спрямована на зміцнення механізмів двостороннього та багатостороннього співробітництва, формування нової моделі співпраці, політичної координації, регіональної інтеграції та взаємодії між людьми з усього світу та регіонів. Китайські лідери бачать великий потенціал для взаємного зростання та взаємовигідного співробітництва у розвитку відносин між країнами, що розвиваються. Гасло «Ми зробили це, і ви можете це зробити» активно пропагується в Китаї. Правда полягає в тому, що Китай хоче показати своїм прикладом, що досягнення в економічному розвитку, які Пекін показав за останні десятиліття,

можуть бути досягнуті іншими країнами. Це вимагає тісної співпраці та взаємовигідної співпраці для побудови кращого життя для народів і країн світу.

Реалізація проектів спрямована на будівництво нових економічних коридорів по Євразії та нових морських шляхів. Все це має посилити здатність Китаю взаємодіяти з іншими країнами та посилити його присутність у всьому світі. Нові геоекономічні дороги та коридори повинні активізувати економічну та торговельну співпрацю на цьому шляху [4].

РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНО ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ КНР: ВІДНОСИНИ З УКРАЇНОЮ

3.1. Становлення, етапи еволюції та характер китайсько-українських відносин

Українсько-китайські двосторонні відносини мають довгу історію. Початок цих відносин можна простежити до заснування Китайської Народної Республіки в 1949 році. Згодом ці відносини проходять кілька етапів розвитку. Тому між 1949 і 1965 роками наші країни обмінялися делегаціями, до складу яких входили видатні діячі культури та науки, письменники та художники. Для розуміння життя кожного народу проводяться різноманітні виставки, публікуються кращі твори письменників, вчених, художників, відзначаються видатні історико-культурні події, народні ювілеї тощо. Встановлено прямий зв'язок між вищою освітою і наукою. Установи Китаю та України. Значною мірою практикується запрошення науковців і викладачів на конференції, лекції та спільні дослідження. Спілкувались студенти, докторанти та стажисти. Співпраця, як правило, здійснюється в галузях науки, техніки та освіти, в основному шляхом обміну інформацією, технічною документа [43].

Але на той час Україна була частиною Радянського Союзу і не була повноцінним суб'єктом міжнародних відносин і міжнародного права. За тодішнього радянського тоталітарного режиму вона була позбавлена будь-якого права проводити самостійну зовнішню політику. Як згадував у цей період Г.Удовенко, вся українська дипломатія того часу була стиснута в лещатах радянської системи. Новий етап у розвитку українсько-китайських двосторонніх відносин розпочався після здобуття Україною незалежності в 1991 р. Китайська Народна Республіка стала однією з перших країн, яка визнала нову Українську державу. Це сталося 27 грудня 1991 року, а в січні 1992 року між двома країнами були встановлені дипломатичні відносини. З моменту заснування як Україна, так і Китай продемонстрували високий рівень двосторонніх контактів та бажання поглиблювати співпрацю у всіх сферах. З перших

кроків ця співпраця характеризувалася активним політичним діалогом на найвищому рівні. У жовтні 1992 р. перший Президент України Л. Кравчук здійснив державний візит до Китаю, який розпочав серію візитів вищих керівників обох країн і заклав основи двосторонньої правової бази. А в березні 1992 р. розпочало роботу Посольство Китаю в Україні, а в 1993 р. – Посольство України в Пекіні.

У вересні 1994 року президент Китаю Цзян Цземінь здійснив перший офіційний візит до України. Характеризуючи цей період у розвитку українсько-китайських зовнішніх відносин, слід зазначити, що вони швидко розвивалися, завдяки високому рівню політичного діалогу, створенню необхідної правової бази та практичному виконанню домовленостей у різних сферах співробітництва (торговельні, економічні, військово-технічні, наукові, освітні, культурні тощо). Особливий вплив мав особистий контакт, встановлений Президентом України Леонідом Кучмою з тодішнім Президентом Китайської Народної Республіки Цзян Цземінем під час обміну державними візитами 1994-1995 років, результатом якого було проголошення стратегічного партнерства між цими країнами. посилення цих відносин. У результаті цієї активізації у січні 1995 року була завершена розробка «Державної програми розвитку відносин між Україною та Китаєм».

У цьому документі описані принципи та пріоритети української держави на китайському напрямку. У серпні 1996 р. українська частина Міжурядової українсько-китайської комісії з торговельно-економічного співробітництва затвердила «Концепцію розвитку економічних відносин України з Китаєм». Однак реалізація цих широких намірів і планів ще далека від потреб і можливостей обох країн . Потім, у червні 1995 року, Україну відвідав тодішній прем'єр-міністр Лі Пен, а в березні 1996 року – голова постійного комітету Всекитайського збору народних представників Цяо Ши[5].

Під час президентства Президента Ющенка (2005-2010) зовнішня політика України була більше зосереджена на ЄС та США, ніж на Китаї та інших азіатських країнах. Євроатлантичний курс України вплинув на відносини з Китаєм. Протягом 2005-2007 років уряд України приділяв більше уваги розвитку співробітництва з ЄС та США. Однак у 2005 році Китай підтримав Україну на шляху до ринкової

трансформації. Протокол між Україною та Китайською Народною Республікою про доступ до ринків товарів і послуг у контексті вступу України до СОТ було підписано 16 грудня 2005 року в Гонконзі. Зі свого боку Україна визнала китайську економіку ринковою. З 2007 року відносини між двома країнами розвиваються. Крім того, для китайської сторони, яка завжди виступала за політичну стабільність і передбачуваність, це є ще одним свідченням того, що Україна перебуває в зоні посилення політичної турбулентності, що заважає побудові стабільних відносин на рівні вищого політичного керівництва. Проте в цих умовах Китай виявив зацікавленість у розширенні співпраці з Україною, продовженні двосторонніх контактів, переважно на парламентському рівні та дорадчих органах [8].

У 2010 році з ініціативи китайської сторони тодішній президент України Віктор Янукович у вересні відвідав Китай. Під час візиту мова йшла про підвищення рівня міжбюджетних відносин. Результатом цього стало рішення про те, що сторони докладатимуть спільних зусиль для наповнення двосторонніх відносин стратегічним змістом, а також встановлення та розвитку відносин партнерства.

Китай підтвердив свою прихильність Україні після відмови від ядерної зброї в 1994 році і визнав можливість продовження консультацій про подальше посилення неядерних гарантій безпеки. Сторони вирішили створити Комісію з питань співробітництва між Китайською Народною Республікою та Україною під співголовою віце-прем'єр-міністрів двох країн та підкомітетів з питань економічного і торгового співробітництва. Відтоді розпочався новий етап політичного діалогу між Україною та Китаєм. Зокрема, Україна підтримала ініціативу Китаю щодо реформування ООН, побудови багатопольярного світу та демократизації міжнародних відносин, щоб створити більш гармонійний світ, де пануватиме міцний мир та спільне процвітання. Через рік, у 2011 році, Президент Китаю відвідав Україну з офіційним візитом, під час якого було підписано декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства, а також низку економічних угод на загальну суму 3,5 мільярда доларів США.

У 2012 році виповнилося 20 років з дня встановлення дипломатичних відносин між Китаєм та Україною, підбивши підсумки розвитку двосторонніх відносин між

Україною та Китаєм. Поряд із позитивними тенденціями були виявлені й деякі проблемні питання. Виявилось, що не всі попередні домовленості між лідерами країн виконуються. У 2012-2013 рр. було підписано велику кількість українсько-китайських угод і документів у конкретних сферах співпраці, які раніше були поза увагою. Однак така діяльність не призвела до підвищення ефективності українського уряду у покращенні відносин з Китаєм[16].

Значна кількість угод не виконується і залишається лише декларацією про наміри. Протягом 2012-2013 років в рамках китайсько-українських відносин для стратегічного співробітництва та партнерства тривала тенденція розвитку та пошуку нових можливостей. Результатом візиту стало підписання Договору про дружбу та співробітництво між Україною та Китаєм (основний політичний документ, який обговорюється сторонами майже 15 років; термін дії – 10 років), спільна декларація України та Китаю про подальше поглиблення стратегічне партнерство та відносини стратегічного партнерства між Україною та Китаєм на 2014-2018 рр. Важливість цих документів, серед іншого, полягає в тому, щоб вперше в історії двосторонніх відносин підписати юридично зобов'язуючий документ у Договорі, який визначає ключові принципи та закладає основи подальшого розвитку українсько-китайських відносин, стратегічне партнерство; рішення (вперше в історії двосторонніх відносин) сторонами за конкретними напрямками та напрямами практичної співпраці та реалізації спільних проектів на період до 2018 року.

У січні та грудні 2015 року Пекін провів політичні консультації з керівництвом міністерств закордонних справ двох країн з актуальних питань двосторонніх відносин та питань ООН. 1 квітня 2016 року під час Вашингтонського саміту з ядерної безпеки відбулася коротка зустріч Президента Порошенка та Президента Сі Цзіньпіна з метою активізації співпраці між Україною та Китаєм. 27-28 квітня 2016 р. Міністр закордонних справ України П.А.Клімкін перебував з робочим візитом до Китаю, де провів переговори з Міністром закордонних справ Китаю Ван І, зустрівся з китайськими офіційними особами та взяв участь у п'ятій зустрічі міністрів закордонних справ та спостерігачів від конференції про співпрацю та довіру в Азії.

На двосторонніх заходах обговорювалося широке коло питань українсько-китайського співробітництва. 17 січня 2017 року на Всесвітньому економічному форумі в Давосі відбулася зустріч Президента Петра Порошенка з Президентом Сі Цзіньпіном, де лідери двох країн висловили зацікавленість в активізації політичного діалогу на найвищому рівні та поглибленні економічної співпраці між Україною та Китаєм. Відносини між Україною та Китаєм значною мірою були зумовлені зростаючими політичними та економічними інтересами Китаю в ЄС та новій Східній Європі (Білорусь, Україна, Молдова, Латвія, Литва, Естонія). Політично Китай хотів бути важливим гравцем у пострадянських країнах Європи, що в першу чергу відповідає інтересам ЄС та Росії. Китай послідовно зміцнює свої відносини зі Східною Європою шляхом активізації політичного діалогу та поглиблення економічних відносин[30].

Відносини між Україною та Китаєм були асиметричними, тому ініціатива фактичного відновлення відносин між країнами виходила з України, де сталася революція та повна зміна влади.

За останні роки уявлення про Україну в китайських політичних колах і в суспільстві суттєво змінилися. Для китайців Україна є європейською державою, яка перестала бути частиною пострадянського простору, країною-сателітом Росії чи навіть частиною Росії, а українців нарешті сприймають як окрему націю. Проте китайці не відмовляються від думки про існування російських інтересів на пострадянському просторі [35].

З початку російської агресії в Україні в 2014 році Китай був для України чи не єдиним безпроблемним зовнішнім джерелом модернізації та можливостей економічного зростання, оскільки не викликає жодних занепокоєнь з боку Європи, США чи Росії. Зважена позиція Китаю щодо агресії Росії проти України та анексії Криму, його підтримка суверенітету та територіальної цілісності нашої держави були важливими чинниками міжнародної солідарності з Україною в складних геополітичних умовах.

В умовах агресії України з боку Російської Федерації та витрачання значних

економічних ресурсів на захист своєї територіальної цілісності та виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, усвідомлення нинішньої політичної еліти важливості збереження послідовності та послідовності відносини з Китаєм як одним із найважливіших світових політичних, фінансових та економічних центрів. Українська сторона вітає принципову позицію Китаю щодо поваги до обраного українським народом шляху розвитку, законодавчо закріплених принципів внутрішньої та зовнішньої політики України, її суверенітету та територіальної цілісності та закликає Китай допомогти у врегулюванні конфлікту навколо нашої країни. Саме стратегічне партнерство має стати основою такого підходу з боку Китаю для подальшого розвитку українсько-китайських відносин[15].

Поки що ці позиції не актуальні, оскільки в результаті повномасштабного вторгнення Росії в Україну всі ці погляди різко змінилися. Політична позиція Китаю щодо війни в Україні змінилася лише раз, але суттєво. Після перших двох тижнів війни, коли з'ясувалося, що просування російських військ в Україні було не таким легким, швидким і ефективним, як очікувалося, офіційний Пекін поступово змінив фокус і пом'якшив свою риторику.

У той час як Сполучені Штати та деякі інші західні країни намагаються впоратися з нинішньою хвилею санкцій України проти Росії та ставлять під сумнів нейтральну позицію Пекіна, Китай підтвердив свій нейтралітет і причини ЄС, Франції, Німеччини та Великобританії: чому вони виступають проти подальших санкцій напередодні спеціальна надзвичайної сесії ООН.

24 лютого державне англomовне видання «Global Times» повідомило, що війна Росії проти України була плювком у обличчя Вашингтону, що доля України була сумною, так як вона підкорилася волі США і впала. Ставши жертвою безглузлого розширення НАТО, через три дні китайські військові експерти заявили, що українська армія сильніша, ніж усі думали, і що Росія просувається в Україні не за планом.

28 лютого поштовий представник Китаю в ООН закликав сторони конфлікту провести негайні мирні переговори, а речник китайського МЗС вперше закликав поважати територіальну цілісність і суверенітет усіх держав-членів ООН[60].

10 березня Китай вперше назвав війну в Україні «війною». 15 березня посол Китаю в США опублікував колонку, в якій назвав Україну суверенною державою і рішуче спростував повідомлення про нібито державну допомогу Росії.

Іншими словами, коли Пекін зрозумів, що Росія не досягне своїх цілей в Україні за кілька днів, і ця війна буде довгою і виснажливою для Москви, і усвідомив токсичність цієї історії для її репутації та відносин із західними державами, Пекін змінив свою риторику, дозволив більше свободи висвітлювати війну і ще більше відійшов від Росії [33].

Проте загальні рамки риторики державної політики Китаю з часом не змінилися. Це можна описати наступним ключовим повідомленням, яке Пекін просуває з 24 лютого:

1. Не лише Росія несе відповідальність за війну в Україні, а й колективний Захід, зокрема Сполучені Штати, які проігнорували вимоги Росії щодо безпеки;

2. Необхідно створити єдину, спільну для всіх концепцію безпеки, ефективну в регіоні та у світі, яка враховує інтереси та справи різних країн і в якій не домінує лише західний світ;

3. Захід має прийняти принцип неподільності безпеки, який має стати основою нової архітектури безпеки в Європі та Євразії в цілому;

4. Європа, як і Китай, хоче швидкого завершення цієї війни, але через позицію Америки війна затягується;

5. Необхідно відмовитися від ментальності холодної війни, блокового мислення, завершити еру формування військових блоків і поділу світу за цим принципом і перейти до більш гнучкої багатопольярної системи, в якій незахідні держави будуть грати роль більша роль;

6. Україну та Тайвань не можна порівнювати, оскільки перша – суверенна держава з визнаними кордонами, а друга – невід’ємна частина Китаю;

7. Китай не підтримує введення односторонніх санкцій проти Росії, оскільки вони використовуються Сполученими Штатами як інструмент посилення свого впливу, а для інших країн це поганий прецедент.

Незважаючи на те, що Китай не приєднався до санкцій Заходу проти Росії, він активно працює в гуманітарній сфері з початку березня. 9 березня з Китаю в Україну було відправлено перший гуманітарний вантаж, а уряд Китаю погодився надати загалом 790 тис. доларів гуманітарної допомоги через Червоний Хрест. У середині березня друга і третя партія надійшли в Україну через Румунію та Угорщину. 21 березня Китай надав додатково 1,57 мільйона доларів гуманітарної допомоги через Червоний Хрест.

Незважаючи на своє небажання приймати санкції проти Росії, уряд Китаю все ж посилив рамки співпраці з Росією і став більш обережним. У деяких випадках навіть шляхом обмеження діяльності в Росії як через санкції Заходу, так і за власною ініціативою[57].

Якщо проаналізувати ситуацію в останні місяці війни, то можна сказати, що війна в Україні мала як негативні, так і позитивні наслідки для Китаю та його міжнародного становища.

1. Війна створила неймовірно токсичну ситуацію, яка почала загрожувати репутації та економічній стабільності Пекіна, особливо коли Сполучені Штати почали рекламувати історію про нібито намір Китаю надати військову допомогу росіянам в Україні.

2. Російське вторгнення в Україну було занадто різким кроком у стратегії Китаю проти Сполучених Штатів, що створило повномасштабну кризу, до якої Пекін був певним чином не готовий. Зокрема, війна поляризувала суспільства та політичні сили в багатьох країнах, змусила їх стати на бік інших та посилила антикитайські настрої через ідеологічну близькість Китаю до Росії.

3. Війна створила сприятливий контекст, який дозволив Сполученим Штатам, головному супернику Китаю, консолідувати своїх союзників у Європі та Азії, посилити свій вплив на проамериканські еліти в різних країнах і розпочати наступ проти зусиль Вашингтона згуртувати нову антикитайську глобальну коаліцію, але яка досі намагалася збалансувати й зберегти нейтралітет. Зокрема, це стосується таких ключових гравців, як Німеччина, Франція, Туреччина, Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Ізраїль, Сінгапур та Пакистан.

Китай не отримує вигоди від тривалої війни високої інтенсивності, оскільки вона несе репутаційні, фінансові, економічні та політичні ризики, пов'язані з тісною співпрацею Китаю з Росією. Ось чому Китай виступає за швидке припинення війни, незалежно від умов припинення вогню. Водночас політика Китаю щодо Росії ґрунтується на принципі дистанціювання від Росії, оскільки занадто тісні зв'язки з Росією можуть стати занадто токсичними, привернути увагу та кинути тінь на політику Китаю, якої Пекін намагається уникати.

Китаю виграє невелике послаблення Росії, що дозволить йому розширити свій ринок через західну ізоляцію, а також посилити свою економічну присутність в Росії і зробити Москву більш залежною від Китаю, зокрема, продаючи нафту, а Пекіну за ще нижчими цінами [66].

Китай розглядає війну в Україні як частину глобального протистояння звичайних Заходом і Сходом. Для нього цей процес більше відповідає неминучим глобальним процесам, які мають протистояти інтересам західного світу, який втрачає беззастережну ініціативу на світовій арені, і країн Півдня, які хочуть бути більшими у міжнародній системі. Тому Китай не приєднується до санкцій Заходу проти Росії не тому, що підтримує дії Росії, а тому, що з точки зору Пекіна це означає, що він підпорядковується волі США. Для Китаю це неприйнятно.

Хоча Китай не вітає вторгнення Росії в Україну, Пекін чутливий до цієї частини позиції Росії щодо її вимог безпеки проти Сполучених Штатів. Війна в Україні, яка серйозно впливає на архітектуру регіональної безпеки, в якій домінують західні інституції, є вигідною для Китаю, оскільки дозволяє Китаю прискорити дезінтеграцію західного світового порядку та почати переговори щодо нових правил міжнародної політики.

Війна в Україні створює середні та довгострокові ризики для глобальної китайської ініціативи «Перший пояс», яка спирається на сухопутний маршрут, що проходить через Росію та Білорусь. Якщо конфлікт триватиме або західні санкції збережуться, Китаю доведеться шукати альтернативні транспортні та логістичні маршрути, у тому числі через Іран, Пакистан та Туреччину.

Це, у свою чергу, ставить питання про швидку «ядерну угоду» між Китаєм і США, збереження впливу в Пакистані (де щойно розгорілася боротьба за владу) та зближення з Туреччиною щодо Каспію та Південного Кавказу[30].

3.2. Двосторонні відносини КНР і України

Контент-аналіз українсько-китайських відносин

Дослідження стану стратегічного партнерства між Україною та КНР на сучасному етапі розвитку проаналізовано українсько-китайські відносини за критеріальними підходами до виміру стратегічного партнерства, і рівень використання китайських інвестиційних ресурсів областями України.

На підставі аналізу українсько-китайських відносин за критеріальними підходами до виміру стратегічного партнерства доведено, що чинниками, які активізують двосторонню економічну співпрацю, є відсутність істотних суперечок у історичному та політичному аспектах, готовність до взаємної підтримки інтересів партнерів на міжнародній арені, рівноправність відносин.

Критеріями невідповідності можна вважати значну відстань між країнами, що вимагає додаткових транспортних витрат; мовні та культурні бар'єри, незнання законодавства у провадженні ЗЕД; нелегальну міграцію і ввезення на територію України китайських товарів за «тіньовими» схемами.

Згідно з аналізом міжрегіонального співробітництва, китайські бізнесмени налагодили зв'язки в регіонах або містах, де зосереджені виробники кольорових, чорних і прокату (Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська області), основних центрах машинобудування (Харків, Запоріжжя, Одеса, Одеса, Київ). Рівне), центри хімічної промисловості (Суми, Горлівка, Одеса, Дніпродзержинськ, Черкаси, Рівне, Северодонецьк, Чернівці). Вони також зацікавлені у виробництві літаків в Україні, особливо в допомозі в модернізації та технічному обслуговуванні літаків сімейства Ан, оскільки Україна є однією з дев'яти країн, здатних проектувати та будувати літаки. Літак, який не міг не залучати успішних інвестицій, буде стати найбільшою економікою світу, випередивши світового лідера – США[29].

Можна сказати, що нинішні відносини між Китаєм та Україною надзвичайно похмурі. Але це не означає, що вони завжди такими. Адже, як зазначалося вище, Китай – це країна, з якою Україна мала дуже хороші партнерські відносини. І дві країни співпрацюють у різних сферах.

Основою українсько-китайського політичного співробітництва був збіг або близькість інтересів. Вони визначають характер, напрям і масштаби відносин. Ці інтереси включають широкий спектр заходів для кожної країни для захисту свого національного суверенітету та територіальної цілісності, зміцнення мирного середовища та безпеки, досягнення політичних цілей на міжнародній арені. Взаємна підтримка втручань значно полегшує ефективність у цих сферах.

Політичні зв'язки між Україною та Китаєм розвивалися стрімко, хоча й з високої початкової точки. Вони одразу отримали необхідну динаміку та масштаб. Візити глав урядів, парламентів, міністрів та міністрів регулярно обмінювалися на українсько-китайські зустрічі. На основі створеного міцного фундаменту передбачена можливість ефективного переходу від політичної співпраці Києва та Пекіна на більш високий рівень – до політичної співпраці на міжнародній арені, враховуючи високий ступінь взаєморозуміння між двома сторонами.

У минулому прихильність Китаю ядерній безпеці разом з іншими ядерними державами – Сполученими Штатами, Росією, Великобританією та Францією – продемонструвала безпеку України в контексті її рішення щодо ядерного роззброєння та її приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Привабливою була координація та періодична координація дій України та Китаю в міжнародних організаціях, насамперед в ООН. Це дозволило їм відстоювати свої інтереси в різних питаннях, пов'язаних з національною, регіональною та глобальною безпекою, соціально-економічним розвитком, скороченням бідності, боротьбою з хворобами, охороною навколишнього середовища, підтримкою науки, освіти, культури тощо. Результатом є угоди про взаємну підготовку кандидатів на виборах керівних органів системи ООН та їх спеціалізованих організацій, інших міжнародних інституцій.

Українсько-китайські відношення до змісту й природи виходили далеко за межі простого мирного співіснування. Їх відрізняли взаєморозуміння і взаємопідтримка,

шира дружба. Китай повністю усвідомлював нинішні труднощі в Україні, і Китай надав гуманітарну допомогу постраждалим від Чорнобильської катастрофи, а також постраждалим від повені на Закарпатті.

Україна дуже зацікавлена в досвіді Китаю щодо створення та функціонування спеціальних вільних та економічних зон та створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземних інвесторів. Першорядне значення має також досвід Китаю захисту народної культури, його багатовікових традицій від негативного впливу «вестернізації», у методах патріотичного виховання, розвитку національних духовних цінностей, поваги до символів державних та державних законів. Пекін досяг значного прогресу в консолідації суспільства навколо національної ідеї великого, могутнього і процвітаючого Китаю.

Китай представляє великий інтерес для України, оскільки остання є постійним членом Ради Безпеки ООН і ядерною державою, яка стрімко розвивається, виходить на лінію фронту як велика світова держава. На думку відомих політологів, Китай незабаром може стати другим полюсом впливу та сили у світі після США. Співпраця з таким потужним партнером може обіцяти Україні, яка ще не входить до жодного оборонного союзу, суттєве посилення її позицій на міжнародній арені.

Як велика світова держава, Китай є важливим партнером України, за допомогою якого Київ може збільшити свою економічну та політичну присутність в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Таким чином, видно, що Україна та Китай прагнули налагодити та надалі розвивати двосторонні відносини, які були б взаємовигідними для обох країн. Але після російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року Китай радикально змінив свої пріоритети і займає неоднозначну позицію. З одного боку, Китай визнає Україну в її міжнародно визнаних кордонах і на двосторонніх заходах висловлює слова підтримки суверенітету та територіальної цілісності України.

Але з іншого боку, вони послідовно голосують проти українських резолюцій в Генасамблеї ООН, не засуджують публічно агресивні дії Росії проти України, не зміцнюють її стратегічне партнерство з Москвою. Також в Україні позицію Китаю сприймають нехай і без ентузіазму, але в цілому спокійно.

У той же час останнім часом Китай почали хвилювати два аспекти: перший – можливість створення військового союзу між Росією та Китаєм; інший – нещодавня спільна заява двох країн, яка підтримує «раціональні справи Росії» та засуджує «розширення НАТО на схід». Стосовно альянсу: Китай та Росія заявили, що не планують створювати військовий союз, і, враховуючи небажання Китаю накладати обмеження на свою зовнішню політику, такий сценарій на сьогодні є малоімовірним.

Стосовно зазначених тез у спільній заяві: вони однозначно є негативними для України, проте документ радше сприймається як протокольний та без практичних наслідків для нашої держави. Водночас початок війни поступово виводить Китай із зони комфорту та ставить в незручне становище.

1. Незважаючи на численні російсько-китайські запевнення в дружбі, ключовим пріоритетом китайської зовнішньої політики є розвиток відносин із Заходом, який дає колосальний ринок та доступ до передових технологій.

2. Війна РФ проти України, безумовно, є грубими порушеннями міжнародного права. Оскільки Китай позиціонує себе як країна, для якої міжнародне право є ключовим фактором, останні дії Росії створили дилему для китайської дипломатії щодо того, яким чином на це реагувати. Жорстко засудити дії Росії Китай не може, підтримати – також.

3. Оскільки Китай в умовах стратегічної конкуренції з США цінує відносини з Москвою, він не буде відкрито протистояти діям Росії, намагатиметься не втручатися або робитиме загальні та розпливчасті заяви.

Якщо Китай хоче зберегти свої позиції в Європі, то він має дистанціюватися від Росії. Враховуючи небажання КНР погіршувати свій міжнародний імідж, існує хоч і не значна, але можливість змінити його позицію.

По-перше, необхідно на дипломатичному, експертному та медіа рівнях чітко артикулювати, що агресивна політика Росії проти України відіграє вкрай негативну роль для Китаю та прямо підриватиме його економічні, політичні та іміджеві позиції[49].

По-друге, потрібно чітко артикулювати на міжнародних та експертних майданчиках, що Китай має можливості та повинен вплинути на Росію, змусивши її піти на деескалацію.

SWOT-аналіз двосторонніх відносин

Відносини між Україною та Китаєм регулюються Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992 р.), яка встановлює кульмінацію розвитку торговельно-економічних відносин між країнами, досягнутого у 2013 р., коли був підписаний Договір про дружбу і співробітництво. Але політичні зміни 2014 та 2022 років, нечітка реакція Китаю на анексію Криму Росією та військову агресію проти України призвели до дезактивації двосторонніх відносин. Таку позицію Китайської Народної Республіки можна пояснити, з одного боку, лише обережним підходом до всіх радикальних суспільно-політичних змін і певним дипломатичним очікуванням, щоб уникнути міжнародної відповідальності, а з іншого – збереженням дружби і добросусідські відносини з усіма сторонами.

Двостороннє інвестиційне співробітництво наразі не відповідає можливостям Китаю та потребам України. Збільшення китайського імпорту не супроводжується збільшенням інвестиційної кооперації (0,48% загального обсягу прямих іноземних інвестицій), оскільки українські інвестиції в Китаї також майже відсутні.

З метою покращення економічної та політичної ситуації, покращення іміджу країни як надійного та передбачуваного партнера Україна запланувала заходи, спрямовані на створення стабільного макроекономічного середовища. Сьогодні найбільш важливими та значущими віхами, які мають безпосередній вплив на двосторонні відносини, є:

1. Боротьба з корупцією. Створено Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей декларування майна, доходів, витрат та зобов'язань державних службовців».

2. Приватизація. Для вдосконалення процесу приватизації прийнято ряд законодавчих та нормативно-правових актів, складено перелік підприємств для продажу тощо;

3. Ведення бізнесу. Запроваджено автоматизовану систему «Єдине вікно», яка зменшить затримки митних процедур, сприятиме міжнародній торгівлі, зменшить ризики корупції; Уряд України затвердив план лібералізації економічної діяльності. Україна та Китай мають реальний шанс максимально використати співпрацю в різних сферах, особливо ці можливості розширює 13-й План економічного та соціального розвитку Китаю.

Адже цілі та завдання п'ятирічки мають точки дотику з потребами та можливостями України. Зокрема, можна відзначити:

Доступ до великого потенціалу в рамках співпраці в рамках програми будівництва економічного поясу Великого шовкового шляху. Серед них – збільшення припливу інвестицій в економіку України, що посилює її роль як транспортного вузла на шляху Китай-Європа; Китай розширить ринок збуту товарів, зміцнить свої позиції на європейському континенті.

Сильні сторони - загрози

У цьому випадку переваги двосторонніх відносин будуть використані для максимізації зовнішніх загроз. Агресивна політика Росії проти України створила небезпечний прецедент у міжнародній практиці, заснований на принципі спотворення основних правових норм. Наслідки приєднання Автономної Республіки Крим до України та війни в Україні негативно впливають на економічну та політичну ситуацію в країні. Тому в нинішній ситуації дуже важлива підтримка іноземних держав. Тому Україна зацікавлена скористатися цією можливістю.

Можливості - Слабкі сторони.

Незважаючи на кошмари подальшого розвитку співпраці між Україною та Китаєм, динаміка двосторонніх відносин сповільниться через низку факторів через внутрішню слабкість.

Насамперед, складна економічна ситуація в Україні пов'язана з тим, що багато територій є зруйновані війною та багато територій є окупованими.

Досвід реалізації двосторонніх угод. Нереалізація цих проектів пов'язана з кількома факторами, одним із яких є війна в Україні та окупація територій. Інвестиційне співробітництво між Україною та Китаєм невелике. Це пов'язано з низкою причин: недосконалістю інвестиційного законодавства; економічна та політична нестабільність; низька свідомість.

Китайські інвестори не підтримують українську економіку, інвестиційний потенціал та війну.

Для визначення основних факторів, що впливають на стратегічний розвиток партнерства в економічній сфері між Україною та Китаєм, було проведено SWOT-аналіз (аналіз сильних і слабких сторін, можливостей і загроз). На основі цього аналізу були визначені зовнішні можливості та загрози для стратегічного співробітництва між країнами, а також їх сильні та слабкі сторони[8, с.146].

Сценарії можливого розвитку відносин Україна-Китай

Торгова війна між США та Китаєм вплине на всю світову економіку, в тому числі й на Україну. Підвищення ставки ФРС загрожує банкрутством у всьому світі. Загрози банкрутства серед країн, що розвиваються, у 2020-х роках зростатимуть. Очікується, що боргова криза почнеться в Китаї, де корпоративний борг продовжує зростати, а також торкнеться Європи. Тому що Європа, особливо Німеччина, є одним із основних торговельних партнерів Китаю. Світова криза торкнеться і України. Україна залежить від глобальних процесів.

Україна є експортоорієнтованою країною (частка експорту у ВВП становить понад 50%), а наш експорт – це товар (близько 70% – товарні активи). Підвищення облікової ставки ФРС тисне на вартість сировини, а потім і на доходи українських експортерів. Якщо темпи зростання світової торгівлі зменшаться, зовнішній попит на українські товари зменшиться. Як наслідок, національне виробництво скоротиться, торговельний баланс погіршиться, національна валюта та реальні доходи України впадуть.

Україна має великі борги, які потрібно повертати і повертати. Ми виходимо на ринки зовнішніх позик. Чим далі ми йдемо, тим дорожче нам коштує утримання.

У 2019 Україна тільки за обслуговування зовнішніх боргів повинна віддати \$ 2 млрд., Ще \$ 4,3 млрд. – це погашення. Тобто близько 5% економіки ми витрачаємо не на армію, а на обслуговування і погашення боргів.

Перший сценарій: песимістичний

Несприятливе інституційне середовище може сформуватися як результат відсутності стратегії, тривалої бездіяльності і нездатності здійснити реформи. Відсутність підтримки, неефективний, ненадійно функціонуючий державний апарат, наявність високих бар'єрів у сфері підприємницької діяльності та низька довіра з боку інвесторів.

Формування не підтримує процес розвитку інституційного середовища стане в першу чергу результатом відсутності довгострокової концепції, тривалої бездіяльності і нездатності здійснити реформи.

Високий рівень поляризації, тупикова політична обстановка і орієнтація на короткострокові пріоритети – всі ці фактори сприятимуть такому результату.

Зовнішня економічна кон'юнктура. Чи забезпечить ситуація у світовій економіці несприятливі – зовнішні умови для розвитку української економічної моделі в тому вигляді, в якому вона відома сьогодні.

Несприятливі умови

Проблеми здійснення доступу до дешевих енергоресурсів. Низькі ціни на сировинні товари. Наявність торгових обмежень і бар'єрів для забезпечення функціонування ланцюжка поставок.

Хоча світові ціни на енергоносії можуть впасти, неясно, чи призведе це до зниження для України імпорتنих цін на газ і підвищення прогнозованості їх динаміки, і якщо так, то яким чином. У той же час, перетворення структури глобального економічного зростання, в умовах якого зростання цін на продукцію видобувних галузей характеризується уповільненою динамікою на тлі збереження високих цін на енергоносії, також може призвести до створення менш сприятливої для України зовнішньої кон'юнктури.

Через провал модернізації економіки і неможливість компенсувати втрату російського ринку в країні панує бідність. На Україні процвітає корупція, більшість

секторів національної економіки контролюють олігархи. Малий обсяг залучених інвестицій і втеча капіталу лише погіршують ситуацію. Збільшується відтік населення, який, як прогнозують експерти в рамках даного сценарію, з початку кризи може скласти до 2024 року 6,5 мільйона чоловік.

Продовження нині превалюючої моделі глобалізації, що одержала назву неоліберальної (хоча з урахуванням тенденцій і перспектив її можна було б назвати і неототалітарною, і неоколоніальною). Ця модель, що впроваджується в інтересах і під керівництвом могутніх ТНК і західних цивілізацій, спрямована на реалізацію однополярного світу, веде до поглиблення прірви між багатими і бідними країнами, цивілізаціями і соціальними прошарками. Результатом реалізації цієї моделі стане уніфікація (за західним взірцем) та ієрархізація цивілізацій (на піку ієрархії знаходитиметься наймогутніша – північноамериканська), тенденція до зменшення і ліквідації цивілізаційного і культурного багатоманіття, що є гарантом збереження і джерелом саморозвитку глобального суспільства. Такий сценарій насправді – антиутопія.

Другий сценарій: оптимістичний. Наявність підтримки ефективний, надійно функціонуючий державний апарат, наявність низьких бар'єрів у сфері підприємницької діяльності та висока довіра з боку інвесторів. Забезпечення умов для розвитку кадрового потенціалу та високу довіру громадськості.

Всередині широкого спектру варіантів здійснення інституційної реформи можна виділити два діаметрально протилежних напрямки. Перше виводить в число пріоритетів завдання створення ефективного державного апарату і зниження бар'єрів у сфері підприємницької діяльності; нижчий пріоритет встановлено для формування довіри і забезпечують участь усіх суб'єктів інституційних процесів (спадна модель інституційних перетворень).

У рамках другого напрямки основна увага приділяється завданню побудови забезпечують повноцінне включення всіх суб'єктів інституційних процесів і досягнення високої довіри в якості основи для розробки більш комплексного плану інституційних реформ (висхідна модель інституційних перетворень).

Сприятливі умови. Наявність легкого доступу до дешевих енергоресурсів, високі ціни на сировинні товари відкрита торгова система, що функціонують за відсутності обмежень ланцюжка поставок.

Сприятлива для України зовнішня кон'юнктура можуть скластися і під впливом цілого ряду макроекономічних факторів. Не виключено, що новий приплив інвестицій з КНР і реалізація покликаних забезпечити різного роду стимули програм відродять сировинний бум зразка початку 2000 рр. аналогічним чином, Україна виграє в результаті здійснення поетапного переходу до нижчих цін на енергоносії та розширення джерел енергопостачань на тлі високої динаміки економічного зростання та формування стійкого попиту на продовольство і технічно складну металопродукцію.

Уряд просуватиме економічні реформи з упором на модернізацію сільськогосподарського та промислового секторів. На основі викладених основних припущень і факторів, що визначають перспективи розвитку відносин, можна зробити наступні прогнози:

1). Як техніко-економічний процес, глобальна інтеграція незворотна, її неможливо скасувати чи зупинити. Це означає, що процес відносин триватиме, але, можливо, не так швидко, як останні 10-15 років. Вплив глобалізації на внутрішній стан України буде посилюватися, зокрема, супроводжуватися негативними наслідками, пов'язаними з проблемами імміграції, міжетнічними конфліктами тощо.

2). Економічне зростання в Китаї та ряді інших великих держав, посилення міжнародної конкуренції та боротьба за ресурси посилять роль регіональних інтеграційних об'єднань і, можливо, посилять такі тенденції, як протекціоністські, навіть ізоляціоністські, як серед великих промислових держав, так і серед зацікавлених країн. головним чином у розвитку внутрішнього ринку.

3). Виражена та неявна опозиція неоліберальній політиці глобалізації в цей історичний час буде посилюватися. Судячи з усього, транснаціональним корпораціям та міжнародним фінансовим організаціям незабаром доведеться мати справу з подальшою активізацією протестних рухів, як з демократичних лівих, так і з крайніх правих, націоналістичних.

Оптимістичний сценарій більш важкий, складний, довготривалий для реалізації; але іншого виходу немає, якщо ми бажаємо зберегти і розвинути відносини з КНР.

Ці аспекти основою для сценаріїв, на яких будувався аналіз трьох альтернативних варіантів майбутнього розвитку ситуації відносин з КНР.

Таким чином можим зробити висновок, що інтерес Китаю до України зростає. Зв'язки між Україною і Китаєм можуть бути тісними і вигідними, зокрема, для України. Українська сторона висловлює зацікавленість у реалізації ініціативи «Один пояс – один шлях», яка була проголошена президентом Китайської Народної Республіки Сі Цзіньпіном.

Поглиблення двостороннього політичного співробітництва полягає у збільшенні кількості зустрічей на рівні глав держав, урядів та в рамках міжнародних заходів.

Однак реалізація поглибленої співпраці між державами створює проблему. Більше того, китайські компанії все ще слабкі в українській економіці.

У разі кризи Україна повинна бути готова до того, що Китай не зможе профінансувати її зовнішній борг, щоб залучити нове фінансування. Вартість сировини, яку ми експортуємо, також впаде, і відповідно впадуть валютні надходження. У нас може виникнути серйозна хвиля девальвації, інфляції та зубожіння.

Несприятливе інституційне середовище може сформуватися як результат відсутності стратегії, тривалої бездіяльності і нездатності здійснити реформи.

Відсутність підтримки, неефективний, ненадійно функціонуючий державний апарат, наявність високих бар'єрів у сфері підприємницької діяльності та низька довіра з боку інвесторів.

Формування не підтримує процес розвитку інституційного середовища стане в першу чергу результатом відсутності довгострокової концепції, тривалої бездіяльності і нездатності здійснити реформи[38].

ВИСНОВКИ

На основі проведеного у кваліфікаційній роботі дослідження особливостей принципів та пріоритетів КНР, їх розвитку у майбутньому ми дійшли таких висновків та вирішення таких завдань:

1. Виявили характер й основні тенденції розвитку міжнародних відносин з середини 1980 років;
2. Дослідили геополітичного становище і особливості геостратегії КНР на етапі переходу до постбіполярності;
3. Розглянули концептуально-доктринальні засади і принципи зовнішньої політики КНР;
4. Проаналізували базові напрямки зовнішньої політики КНР на сучасному етапі;
5. Обґрунтували характер й особливості актуальних китайсько українських відносин.

Починаючи з 1991 року, після проголошення « нової » політики Китаю, країна існує на принципах мирного співіснування з усіма державами світу. Керівництво країни вміло налагоджує міжнародні відносини в рамках своєї доктрини і при цьому дотримується свої інтереси, як економічні, так і політичні. Успішна економіка і внутрішня політика Китаю найбільш успішно розвиваються на рубежі XX і XXI століть. При цьому країна старанно уникає приєднання до будь-якої зі сторін численних геополітичних конфліктів світу і намагається захищати виключно свої інтереси.

Китай почав противитися підтримці однополярної моделі світу, він виступає за багатополарність, і тому йому, доводиться стикатися з конфліктом інтересів з США. Однак КНР вміло вибудовує власну лінію поведінки, яка, як завжди, орієнтована на відстоювання своїх економічних і внутрішніх інтересів. Китай безпосередньо не заявляє про претензії на панування, але поступово проводить свою «тиху» експансію світу.

Навряд чи є підстави очікувати революційного повороту в китайській зовнішній політиці. Особливістю політичного процесу в Китаї залишається принципова відмова від різких кроків. Зовнішня політика КНР стає більш активною, «Міжнародну відповідальність» трактують у Пекіні гнучко і прагматично. Про неї в Китаї говорять голосніше, коли в разі прийняття її на себе не буде ризику ущемити китайські інтереси.

Але міжнародна відповідальність для КНР не означає, що в зовнішньополітичні пріоритети Пекіна входить вираз при всякому можливому випадку солідарності з «авангардом» міжнародного співтовариства. У питаннях міжнародної солідарності Китай вибірковий, розбірливий і, при необхідності, розумно егоїстичний. Мабуть, в руслі цієї ж прагматичною логіки Китай рішуче уникає будь-яких форм союзницьких відносин з будь-якими іноземними державами.

КНР тримає курс на розширення участі у глобальних справах. Але це розширення вибірково, підконтрольне керівникам і, ймовірно, ще оборотно. Володіючи глобальним спектром зовнішньополітичних інтересів, але обмеженими зовнішньополітичними ресурсами, країна концентрує сили лише на пріоритетних напрямках світової політики.

На сьогоднішній день Китай скорегував свої відносини з великими державами й поліпшив відносини із сусідніми країнами шляхом встановлення з ними «стратегічного партнерства». Дипломатичні відносини Китаю з іншими країнами можуть бути розділені на кілька рівнів: звичайні дипломатичні відносини, відносини добросусідства й дружби, відносини партнерства й співпраці. Відносини партнерства в Китаї поділяють на спільне партнерство, конструктивне партнерство, всебічне співробітництво й партнерство, стратегічне партнерство, стратегічна взаємодія та партнерство й всебічне стратегічне співробітництво й партнерство. Китай встановив партнерські відносини з найбільш великими державами, БРІКС, G20 і сусідніми країнами на різних рівнях, але на загальному принципі партнерства: не протистояти один одному, а шукати спільне, відкласти вбік розбіжності й не завдавати шкоди третім країнам. Головними складовими «стратегічного партнерства», на думку Китаю, є:

– неконфронтація: не вступати в конфлікт, проводити міжнародну координацію, пропагувати взаєморівність відносин на основі п'яти принципів мирного співіснування;

– неприєднання та не дія проти якоїсь третьої країни: це такий новий тип міжнародних відносин, коли нема прагнення завдати шкоди інтересам третьої країни;

– низький рівень політичного співробітництва: на відміну від класичних зразків, стратегічне партнерство між Китаєм та іншими країнами (великими чи малими) характеризується низьким рівнем політичної співпраці й має символічне, а не фактичне значення.

Якщо говорити про сучасні відносини України та Китаю в актуальному становищі, тобто, після російського вторгнення в Україну, то можна побачити значні зміни. Під час війни, Китай прийняв невизначену позицію, що для України означає непідтримку, так як у цій ситуації не може бути нейтралітету. У своїй риториці офіційний Пекін намагається представити себе максимально нейтральним. Він відмовляється називати дії РФ війною чи агресією. Влада КНР постійно закликає до мирного вирішення шляхом діалогу та переговорів. Китаю не вигідна довготривала війна високої інтенсивності, оскільки вона несе репутаційні, фінансові, економічні та політичні ризики, пов'язані з тісною співпрацею КНР з РФ. Відтак, Китай виступає за швидке завершення війни, безвідносно умов перемир'я. Поки цього не сталося, китайська політика щодо РФ базується на принципі «тримання дистанції» від РФ, оскільки надміру тісні зв'язки з Росією можуть стати занадто токсичними, привертати увагу та кидати тінь на китайську політику, чого Пекін намагається уникнути.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бузаров А.І. Українська асоціація китаєзнавства: Основні вектори зовнішньої політики Китаю: веб сайт URL: <https://sinologist.com.ua/buzarov-osnovni-vektory-zovnishnoyi-polityky-kytayu-v-2018-r/> (дата звернення 15.05.2022).
2. Гайдуков Л. Основна на сьогодні тенденція : Українсько-китайські відносини: історія, сьогодення, перспективи / Політика і час. 2001. № 7. 57-61 с.
3. Гайдуков Л. Українсько-китайські відносини: історія, сьогодення, перспективи/Політика і час. 2001. №7.
4. Герасимчук С. Українська призма. Рада зовнішньої політики. Китай: сценарії і тренди 2021. URL: http://prismua.org/trends2021_china/ (дата звернення 15.05.2022)
5. Голос України. Газета Верховної Ради України: Ієрогліф щастя. URL: <http://www.golos.com.ua/article/342098> (дата звернення 15.05.2022).
6. Гончарук А. З. Роль і місце Китаю в сучасному світі. URL: <https://sinologist.com.ua/goncharuk-z-rol-mistse-kytayu-v-suchasnomu-sviti-70-richchya-kytajskoyi-narodnoyi-respubliki/> (дата звернення 16.05.2022)
7. Гончарук А. Україна-Китай: нереалізовані можливості та невтрачені перспективи. Політика і час. 2010. 124 с.
8. Дьякова Є. Українсько-китайські зовнішньоекономічні зв'язки: суспільно-географічний аспект. 2018, 146 с.
9. Електронна бібліотека дисертацій: Один пояс і один шлях Китайської народної республіки як фактор зміцнення євразійської інтеграції. URL: <https://www.dissercat.com/content/odin-poyas-i-odin-put-kitaiskoi-narodnoi-respubliki-kak-faktor-ukrepleniya-evraziiskoi-integ> (дата звернення 15.05.2022).
10. Європейська правда: Міжнародна безпека та євроінтеграція України. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/4/7135222/> (дата звернення 17.05.2022)
11. Спіфанов А. Регіональна економіка : Навчальний посібник Наукова думка. 2000. 341 с.

12. Зовнішня політика КНР: курс на «справжнє» світове лідерство. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-regioni/arxiv-aziya/arxiv-kitaj/vneshnjaja-politika-knr/ (дата звернення 20.05.2022).
13. Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського Національної академії наук України: Україна – Китай. Спеціальний випуск №1. 19 с.
14. Інституційний репозитарій ЗНУ: Зміни пріоритетів зовнішньої політики Китаю. URL : <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/2701> (дата звернення 20.05.2022).
15. Карловський Д. Українська правда. Позиція Китаю. URL : <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/22/7333459/> (дата звернення 17.05.2022)
16. Київ — Пекін: безпечна дистанція. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 17.05.2022).
17. Китай: зовнішня політика , основні принципи , міжнародні відносини, геополітика: веб-сайт URL: <https://ukr.aboutlaserremoval.com/kitaj-vneshnyaya-politika-osnovnie-principi-mezhdunarodnie-otnosheniya-read-280280#menu-1> (дата звернення 20.05.2022).
18. Коваль Я. Регіональна економіка : Навчальний посібник/ М-во освіти і науки України, НАНУ, Рада по вивченню продуктивних сил України. 2005. 268 с.
19. Курнишова Ю. Актуальні засади формування стратегічного партнерства України і КНР 2010. 236 с.
20. Литвин В. Україна і Китай в історичних зв'язках. Голос України: газета ВРУ. 2004 №53.
21. Літвін І.А., Українсько-китайське співробітництво: від стагнації до прориву, зовнішні справи. №11-12. 2010 32-36 с.
22. Менг Хін. Українсько-китайські відносини наприкінці ХХ - початку ХХІ століття. 162-181с.
23. Міжнародні відносини: перспективи приєднання України до проекту «Один пояс – один шлях». URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3060 (дата звернення 21.05.2022).
24. Науковий вісник дипломатичної академії України: 2002. Випуск 7. 44с.

25. Незалежний аналітичний центр політичних досліджень. Борисфен інтел: Китай як локомотив сучасного світу. URL: <http://bintel.com.ua/uk/article/kitaj-kak-lokomotiv-sovremennogo-mira1/> (дата звернення 20.05.2022).
26. Незалежний аналітичний центр політичних досліджень. Борисфен інтел. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/axiv-regioni/axiv-aziya/axiv-kitaj/vneshnjaja-politika-knr/ (дата звернення 20.05.2022).
27. Осташ І. Київ - Пекін: кроки разом / Голос України. 2010. 10 с.
28. Пен Ван. Трансформація торговельних відносин України з КНР в умовах глобалізації світової економіки. 2008. 20 с.
29. Погорелова І. Сучасні україно-китайські відносини: історія становлення та розвитку / Історія. Філософія. Релігієзнавство. 2010. №3-4.7-11 с.
30. Погорелова І. Сучасні українсько-китайські відносини: історія становлення та розвитку 127-132 с.
31. Пойта Ю. Вокс Україна. Економічне зростання Китаю в сучасних умовах. URL: <https://voxukraine.org/ekonomichne-zrostannya-kitayu-v-suchasnih-umovah/> (дата звернення 22.05.2022).
32. Прогноз розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України до 2010 року / Автошляховик України. 2004. № 1. 6-8 с.
33. Радіо Свобода: Війна в Україні стала черговим викликом Китаю. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/viyna-v-ukrayini-vyklyk-dlya-kytayu/31833411.html> (дата звернення 15.05.2022).
34. Радіо Свобода: Як Китай став впливовим гравцем на пострадянському просторі після розпаду СРСР. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/kytay-srsr-rosiya/31610709.html> (дата звернення 15.05.2022).
35. Рдзівська С., УС І., Покришка Д. Глобальні домінти розвитку Китаю: Перспективи торговельного співробітництва України з Китаєм. 2016. 154 с.
36. Росія-Китай і США-Китай: відносини нового типу: наукова доповідь, 2010. 46 с.
37. Суспільне. Новини: Китаю доведеться зробити вибір у конфлікті між Росією та Україною. URL: <https://suspilne.media/228889-kitau-dovedetsa-viznacitis->

kogo-vin-pidtrimue-u-protistoanni-miz-rf-i-ukrainou-blinken/(дата звернення 11.05.2022).

38. Торговельні зв'язки України із зарубіжними країнами / Вісник податкової служби України, 2002. № 42. 29-31 с.

39. Троян С.С. Сучасні відносини Україна – КНР: проблеми і перспективи // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти: зб. наук. пр. Вип. 1 / М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2018. 86 – 95 с.

40. Троян С.С., Волошин О.Ю., Киридон А.М. Зовнішня політика і дипломатія України: генерування нових смислів, 1991-2021.83-89 с.

41. Троян С.С., Киридон А.М. Російські стратегіями як загроза міжнародній безпеці // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Міжнародні відносини». 2017. Вип. 1. 5–18 с.

42. Троян С.С., Киридон А.М. Структурно-функціональний вимір системного підходу в дослідженнях міжнародних відносин і дипломатії доби Модерну: "європейський еквілібріум" // Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2016. Вип. 23(1).199-203 с.

43. Троян С.С., Киридон А.М., Герасимчук Т.Ф. Загальна теорія політики: навч. посібн. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2017. 226 с.

44. Україна — Китай. Дискусійна записка: Відродження, 2016. 60 с.

45. Україна і світ: проблеми і перспективи міжнародних відносин. 2003. 233с.

46. Україна-Китай: історичні та політичні аспекти двосторонніх відносин. URL:<https://elibrary.ivinas.gov.ua/4675/1/Ukrainskokytaisiki%20vidnosyny%20na%20sucasnomu.pdf>(дата звернення 14.05.2022).

47. Українська асоціація китаєзнавства: «Один пояс – один шлях» - глобальний геоелекономічний проект. URL: <https://sinologist.com.ua/odin-poyas-odin-shlyah-globalnij-geoekonomichnij-proekt-kitayu/>(дата звернення 14.05.2022).

48. Українська асоціація китаєзнавства: Великий шовковий шлях діалогу культур та цивілізацій. URL: <https://sinologist.com.ua/velikij-shovkovij-shlyah-dialogu-kultu/>(дата звернення 14.05.2022).

49. Український інститут майбутнього: Війна в Україні: позиція та інтереси зовнішніх гравців. Китай. URL: <https://uifuture.org/publications/vijna-v-ukrayini-pozycziya-ta-interesy-zovnishnih-gravcziv/> (дата звернення 15.05.2022).
50. Фей Ж. Китайсько - українські торговельно - економічні відносини на порозі XXI ст. / Економіка України. - 2017. № 12. 71-75 с.
51. Adastra: М'яка сила як інструмент зовнішньої політики Китаю. URL: <https://adastra.org.ua/blog/myaka-sila-yak-instrument-zovnishnoyi-politiki-kitayu> (дата звернення 20.05.2022).
52. Asia for educators. Principles of China's Foreign Policy. URL: http://afe.easia.columbia.edu/special/china_1950_forpol_principles.htm (дата звернення 20.05.2022).
53. Asia for educators. China's Foreign Policy: The Historical Legacy and the Current Challenge. URL: http://afe.easia.columbia.edu/special/china_1950_foreign_policy.htm (дата звернення 20.05.2022).
54. Association for Asian studies. The Rise of China and Its Geopolitical Implications. URL: <https://www.asianstudies.org/publications/eaa/archives/the-rise-of-china-and-its-geopolitical-implications/> (дата звернення 21.05.2022).
55. China ABS: Зовнішня політика Китаю. URL: <https://ukrainian.cri.cn/chinaabc/chapter4/chapter40201.htm> (дата звернення 21.05.2022).
56. Chinas Position im System der internationalen Beziehungen. URL: <https://www.grin.com/document/33966> (дата звернення 21.05.2022).
57. Embassy of the People's Republic of China in USA. Main Characteristics of China's Foreign Policy. URL: <https://www.mfa.gov.cn/ce/ceus//eng/zmgx/zgwjzc/t35077.htm> (дата звернення 21.05.2022).
58. ETVDES. La Chine, nouvel acteur des relations internationales. URL: <https://www.revue-etudes.com/article/la-chine-nouvel-acteur-des-relations-internationales-1782> (дата звернення 20.05.2022).
59. Геомар. Com: Всесвітня історія. Китай. URL: <https://geomap.com.ua/uk-wh11/1319.html> (дата звернення 20.05.2022).

60. Global Times. China clarifies neutral stance as Russia, Ukraine poised for talks. URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202202/1253364.shtml> (дата звернення 20.05.2022).

61. International Crisis Group, ICG. URL: <https://www.crisisgroup.org/> (дата звернення 20.05.2022).

62. JSTOR: China's Foreign Policy in Historical Perspective. URL : <https://www.jstor.org/stable/20039389> (дата звернення 15.05.2022).

63. JSTOR: International Relations Theory and China's Rise: Assessing China's Potential for Territorial Expansion. URL : <https://www.jstor.org/stable/40931355> (дата звернення 15.05.2022).

64. Les conceptions chinoises en matière de relations internationales. Chinese Conceptions in International Relations. URL: <https://www.erudit.org/fr/revues/ei/1981-v12-n2-ei3005/701196ar.pdf> (дата звернення 15.05.2022).

65. Politics from Oxford. The Chinese Journal of International Politics: Historical–Geopolitical Contexts and the Transformation of Chinese Foreign Policy. URL: <https://academic.oup.com/cjip/article/12/3/295/5552788?login=false> (дата звернення 20.05.2022).

66. Problèmes posés par la Chine dans les relations internationales. URL: https://www.persee.fr/doc/tiers_0040-7356_1968_num_9_35_2457 (дата звернення 20.05.2022).

67. Rail.insider. К.Гапій: Новий Шовковий Шлях. URL: <https://www.railinsider.com.ua/kostyantyn-gapij-novyj-shovkovyj-shlyah-a/> (дата звернення 20.05.2022).

68. Relations internationales : «Comprendre la Chine» avec de grands experts internationaux et chinois. URL: <https://www.jeuneafrique.com/brandcontent/1235085/relations-internationales-comprendre-la-chine-avec-de-grands-experts-internationaux-et-chinois/> (дата звернення 20.05.2022).

69. Ressources de géographie pour les enseignants. Les relations internationales de la Chine après la crise. URL: <http://geoconfluences.ens-lyon.fr/informations->

[scientifiques/dossiers-regionaux/la-chine/articles-scientifiques/les-relations-internationales-de-la-chine-apres-la-crise-de-2008](https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2667111521000165)(дата звернення 20.05.2022).

70. Science Direct. China's rise and its implications for International Relations and Northeast Asia. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2667111521000165>(дата звернення 15.05.2022).

71. Studies. in. ua. Зовнішня політика Китаю: Історичні засади зовнішньої політики Китаю. URL: http://studies.in.ua/mvidn_seminar/1199-zovnshnya-poltika-kitayu.html(дата звернення 20.05.2022).

72. SWP. China's Path to Geopolitics. URL: <https://www.swp-berlin.org/en/publication/chinas-path-to-geopolitics#hd-d22821e561>(дата звернення 20.05.2022).

73. Trojan S., Podvorna O. Security insecure: Central-Eastern Europe // Instytut Nowa Europa (Lublin, Polska). URL: <https://ine.org.pl/en/security-insecure-central-eastern-europe/>(дата звернення 22.05.2022).

74. Trojan S. S. Ukrainian-Chinese relations and the irfuture in the post-bipolarWorld // Kultura – Historia – Globalizacja. 2017. N22. P. 233-239.

75. Trojan S., Kyrydon A. Conceptual Fundamentals of Post-Westphalian International Relations // Roczniki Nauk Społecznych. T. 12 (48). No 4. 2020. P. 69–85;

76. Trojan S., Nechaieva-Yuriichuk N. Evolution of the Westphalian Order under the Influence of the World Wars: Historical and International Relations Aspects // Codrul Cosminului. Vol. 26. No.1. July 2020. P. 187-206;

77. Youtube: «Один пояс – один шлях»: веб-сайт URL: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=Aar5eyCHR_o (дата звернення 22.05.2022).

78. 中国外交政策 中国外交政策. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E4%B8%AD%E5%9B%BD%E5%A4%96%E4%BA%A4%E6%94%BF%E7%AD%96/2237700> (дата звернення 14.05.2022).

79. 中国外交政策. URL: <https://www.mfa.gov.cn/ce/cefr//chn/zgyw/t152163.htm>
(дата звернення 14.05.2022).

80. 胡锡进：普京今天拔出了剑 他要制造一个苏联解体以来的历史转折点.
<https://i.ifeng.com/c/8Dtbvhzr6wT> (дата звернення 14.05.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А. Контент-аналіз українсько-китайських відносин

Україна для КНР – це:

- «міст» у місткий платоспроможний європейський ринок;
- ринок збуту дешевих товарів;
- партнер по поставках товарів металургійного комплексу, хімічної промисловості, продукції агропромислового комплексу та ін.;
- партнер у якості навчання та стажування кадрів;
- «вікно» до високотехнологічної і капіталонадлишкової економіки Європейського Союзу; великий ринок із значним купівельним потенціалом та споживчими потребами;
- територія для створення зони розвитку високих технологій;
- транзитний ланцюг між Західною Європою та АТР.

Китай для України – це:

- партнер по залученню інвестицій;
- партнер по підтримці національних інтересів України на міжнародній арені (вступ в СОТ, миротворчі операції ООН та ін.);
- передовий партнер по поставці новітнього обладнання та технологій, що можуть підвищити конкурентоспроможність української продукції;
- партнер у розвитку підприємницьких та інвестиційних проектів у нафтогазовій і вугільній промисловості, цивільному будівництві, виробництві продуктів широкого вжитку, агропромислового комплексу, технологіях відновлюваної енергії, фінансово-банківському секторі та ін.
- партнер по оптимізації структури експорту і підвищення якості продукції.

Додаток Б. Swot-аналіз українсько-китайських відносин

Внутрішні		Зовнішні	
Сильні сторони	Слабкі сторони	Можливості	Загрози
<p>1. Вигідне географічне розташування України.</p> <p>2. Багаті природні ресурси.</p> <p>3. Високий рівень освітнього потенціалу.</p> <p>4. Наявність науково-технологічного потенціалу.</p>	<p>1. Збройний Конфлікт на території країни.</p> <p>2. Енергозалежність держави.</p> <p>3. Низькі показники у соціальних, політичних та економічних рейтингах.</p> <p>4. Низька конкурентоздатність вітчизняних товарів та послуг.</p> <p>5. Нестабільність курсу національної валюти.</p>	<p>1. Розширення співробітництва країн в рамках в Ініціативі «16+1» і проєкті «Один пояс, один шлях».</p> <p>2. Укладання угоди та створення зони вільної торгівлі між Україною та Китаєм.</p> <p>3. Вихід на ринок та визначення секторальних пріоритетів торговельно-економічного співробітництва.</p>	<p>1. Підтримка Росії у конфлікті між Росією та Україною, втрата партнерських відносин.</p> <p>2. Обмежений вихід вітчизняного бізнесу на ринок Китаю.</p> <p>3. Збереження негативного сальдо в зовнішній торгівлі за більшістю груп товарів.</p> <p>4. Високий рівень тарифного захисту, передусім на с.-г. продукцію.</p>
Очікування:			
<p>Перезавантаження китайсько-українських відносин з наданням цим відносинам більш активного політичного характеру, розширення торговельно-економічного співробітництва країн.</p>	<p>Дестабілізація двосторонніх відносин, демотивація підприємницької діяльності внаслідок значної кількості торговельних перешкод, взаємного сприйняття країн з урахуванням загроз.</p>	<p>Повна лібералізація торговельного режиму, посилення торгових та економічних відносин.</p>	<p>Посилення розриву виробничих і технологічних можливостей країн, зростання попиту на імпорту продукцію на внутрішньому ринку, зростання залежності у секторі сировинного експорту до Китаю.</p>

